

DAS ZEITALTER.

יוצא אחת בשבוע.

Krakau, 1 August 1901.

גליון 30.

קראקא מ"ז אב תרס"א.

חב"ל:

חברת "אחיאסף".

תכן הענינים:

מרדכי בן הלל הכהן.
ש. ב"ד.
Z.

א. צסקים.
מנחם מנדיל הורוויץ.
א. ל. יעקבוביץ.
מ. ב. לזבניק.
מנדלי מוכר ספרים.
בר קצין.

אנחנו והמסחר.
בארצות המערב. כח.
במכתבי העתים.
השקפה על דברי המדינות.
מאורעות ומעשים.
ספרותנו.
מקצר רוח. (שיר).
בין קברות אלהים מתים. (קטעים).
לילה בשדה. (רשימה).
ספר הקבצנים.
לתקנת ספרותנו (פיליטון).

תנאי החתימה:

באוסטריה-הונגריה:

לשנה 14.— קראנען.
לחצי שנה 7.—
לרבע שנה 3.50

ברוסיה:

לשנה 6.— רוב"כ.
לחצי שנה 3.—
לרבע שנה 1.50

בשאר ארצות:

באשכנז לשנה 12 מארק.
באנגליה " 12 שילינג.
בשאר ארצות לשנה 17 פרנק.
בארץ ישראל " 15

מחיר כל גליון 15 ק', 30 העל'.
בעד חילוף הכתבת 20 ק'.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קטנה פשיט 20
הילה, 10 קופ'.

כתבת הדור:

בשאר ארצות:

Administr. „HADOR“, Krakau, Gertrudy 16.

ברוסיה:

Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste 25.

שפיגעל-פאבריק לי אידעלזאק, ווארשא

רימארסקא נוי 10

עמפפעהלט ויין גראסעם לאגער פאן פערשידענע שפיעגעל שפיעגעלנלאס, טרעמאשפיגעל אויוו, פערקויף ענגרא עט דעטאיל.

מחזות ושברי מחזות

עשרה ספורים וציורים

מאת דוד ישעיהו וילבערבוש

מחירו 80 קאפי עם פארטאָ

Издательство „Ахiасафъ“ Варшава.

השלה

מכתב-עתי חדשי למדע, לספרות ולעניני החיים.

המ"ל: חברת "אחיאסף". העורך: אשר נינצברג.

שנה רביעית

יצאה לאור החוברת הששית

וזה תכן עניניה:

- א) התלמוד (פקודה כללית, המשך).
- ב) הטוב והרע (המשך).
- ג) נתן החכם.
- ד) מדרך אל דרך (ספור).
- ה) מן המיצר (שיר).
- ו) הפלוסופיה הרתית (בקורת, המשך).
- ז) מן המערב (ו).
- ח) ספרותינו (ג).
- ט) סכתבים מרוסא (ד).
- י) השקפה כללית.
- יא) ילקוט קטן (לט).
- יב) ענינים שונים (מוסור שיר חנוכת הבית, אהרן קאמינקא, — החסידים וכת פראנק, דוד כהנה, — הערה, ישכר סאס).
- יג) יריעות ספרותיות.

מחיר החתימה לשנה: ברוסיה 6 ר"ב, באוסטריה-הונגריה 16 קראנען באשכנז 13 מארק, בשאר ארצות 17 פראנק, בארץ-ישראל 15 פראנק, לחצי שנה: חצי המחיר הנ"ל.

לחותמים על השלח, יהדור ביחד יוול המחיר בשני רוב, וישלמו לשנה 10 ר"ב, לחצי שנה 5 ר"ב, לרבע 2.50 ר"ב.

החוברת הזאת היא האחרונה לכרך ז' ונזכיר בזה את החותמים לחצי שנה, כי בחוברת זו נשלמה חתימתם ועליהם לחדשה, אם יאבו לקבל את "השלח" גם מן 1 יולי והלאה.

תכנת השלח:

Издательство „АХIАСАФЪ“ Варшава.

הזמירה

קבוצת שירים מאת אהרן מירסקי, וזה תכנו:

- א) השמש; — ב) אצבע אלהים; — ג) שני מקלות; —
- ד) שועת בת ציון; — ה) עברי אנכי; — ו) יתרון המשורר; —
- ז) נצח ישראל (עם נקודות ומעמים); — ח) העתקות; — ט) על מות לבן, שיללער, עם התוכן האשכנזי; — י) הצולל; — יא) חלוקת הארץ; —
- יב) מחירו 30 קאפ, עם פארטא. להשיגו בכי"מ הספרים של חברת אחיאסף.

Der Hochadelige und die Marktjüdin.

Novelle aus dem jüdischen Leben in Lithauen

von A. Myrsky

Preis: 50 Kreuzer; zu beziehen: Verlag „Achiasaf“ Warschau.

זכרון

כל איש ואיש (משמונה שנים ומעלה עד זקנה ושבה) יחוק, ישנן ויחדר ע"י חליפת מכתבים בשפת עבר (עשרה לקחים). הפרופיסור לחכמת המנימוניקה, חבר האקדמיה הפרויות ש. פיינשטיין, מורה חכמת חווק-הזכרון זה ארבע עשרה שנה. עד עתה היתה המנימוניקה כספר החתום לרבים מכני עמנו, שכבר הכירו והרנישו נחיצת חכמת חווק הזכרון ותועלתה הגדולה (ביחוד הרבנים, הדיינים והשוחטים), כמו שיעידו מכתבי-בקשותיהם, אשר הריצו אליו מדי פעם, מסכת אידיועתם את רוח השפות החיות (רוסית, אשכנזית, בולגרית ופולנית) שבהן כתובים לקחי הלמוד; אולם הפעם תוסר המכשלה וכל הרוצה יבוא וילמוד, תנאי-התשלומין יחד עם הספר, המחויק בקרבו דברי תודה ותהלה הרבה של תלמידיו שנמרו אצלו חוק למורם, חוות דעתם של עתונים ברוסא ובחול ע"ד שטחו וכן גם פרוגרמת הלמוד שולחי לכל דורש ומבקש במחיר מרקא אחת בת-שבע.

Адресь: Одесса, Дерибасовская, пассажъ № 719, „Главное бюро курсовъ укрьпленія памяти“ профессору мнемоники С. Файштейну.

יצא לאור

אוצר לשון חכמים

יכול שפעת דברי חפץ שנאמרו מפי ר"ל בהלכות ואגרות, נאמיהם וחידותם, משליהם ומשלי העם, המפורים בש"ס בבלי וירושלמי, בספרא וספרי, בתוספתא ובמכילתא, באבות דרבי נתן ובפסיקות ובמסכתות הקטנות, במדרשי רבה ותנחומא ובשאר המדרשים ונס בוהר ותקוני הזהר, — כלם נקבצו ובאי הגה מסודרים על פי אלפא ביתא ומסומנים בציוני המספר עם מראה מקומות, מקורם ומוצאם ותרנום המלות הזרות מלשונות יון ורומי, גם נתוספו להרבה מאמרים דוגמאות מן משלי הרומאים, הצרפתים, האשכנזים, הרוסים והפולנים ככתבם וכלשונם, ועל כל אלה נוסף גם באור קצר מספיק והערות מועילות להבנת כמה מאמרי ר"ל.

מאת קלמן אביגדור פערלא.

נמצא להמכר אצל, חברת אחיאסף, ווארשא.

מחירו 1,50 ר"ב, עם פארטא 1,70 ר"ב.

Издаельство Ахiасафъ“, Варшава

ה ה ד ו ר

יוצא אחת בשבוע.

המיל: חברת "אחי אסף".

תנאי החתימה:

באוסטריה-הונגריה:

לשנה . . . 14. — קראנען

לחצי שנה . . . 7. —

לרבע שנה . . . 3.50 . —

בשאר ארצות:

באשכנז לשנה . . . 12 מארק

באנגליה לשנה . . . 12 שילינג

בשאר ארצות לשנה 17 פֿרנק

בארץ ישראל . . . 15 פֿרנק.

ברוסיה:

לשנה . . . 6. — רובל

לחצי שנה . . . 3. —

לרבע שנה . . . 1.50 . —

מחיר כל גליון 30 הילר, 15 קופ.

בעד חילוף הכתבת 20 קופ.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קטנה פּמיט 20

הילר, 10 קופ.

Erscheint jeden Donnerstag.

Krakau, 1 August 1901.

Nr. 80. — גליון ל'

קראקא, ט"ז אב תרס"א.

אנחנו והמסחר.

ככשרון המסחר, כמדומה לי, נטלו אחינו אך קב אחד, ותשעת הקבין האחרים היו ליתר העמים.

כי מה הוא כשרון המסחר? המסחר הוא עבודה, עבודת המתווך בין יוצר התפצים ובין הרוש אחריהם. כשרון כל עבודה להביא לעובד תועלת לשעתו ותועלת לעתיד לבוא, היינו, כי תמצא יד העובד את מחית נפשו היום ולחשוך יתקף ליום רע. היהודי הסוחר הגנלי וְלַמְד את נפשו להביט על היום ההוא כעל פרודור ליום המחר שהוא הוא בעיניו המרקלין האמתי, אשר על כן איננו חש כלל אם היום איננו מרויח, איננו מוצא שכר עבודתו הרבה, ומתהלל בנפשו בתקוה טובה כי ביום מחר יבוא על שכרו. ויום המחר יהיה כיום אתמול, וגם יום השלישי יעבור כיום השני, וכה יעברו עליו כל ימי חייו בשעיות ובדאגות ליום מחר עד אשר יבוא היום האחרון ואז יבוא אלי קבר — בתכריכי אחרים... צאו נא להגויות של אחינו בערי התחום ושאלו נא למחיר הסוקר, הנרות, פחי ברזל, מיני בד מצוירים, טבק, תה, ובכלל כל מיני הסחורות הנתנים בהקפה למשך איזה זמן, ותוכחו כי מחירים לא חדים בערי התחום כמעט כמחירים בתור אנגרא בבתי המסחר הגדולים וכמעט כמו בבתי החרושת. איה הריוח? אבל דבר יודע אצל בעלי החנויות מבני יעם המסחר? כי בסוקר אין מן הצורך להרויח כלל, יען כי גם אם ימכרו בלא פרנסה הוא מרויח את הרבית של הרחבת הזמן, את הרבית של שלשה וארבעה החדשים שהסחורה הזאת ניתנה לו בהקפה. ואם יגדיל את כמות ממכרו או יגדילו גם לו סכום ההקפה, ואז... או נשא על כנפי מומות ויהלום חלומות; ואולם ריוח לא יראה בעמלו לעת עתה.

מסחרם של אחינו בערי התחום יוכיר לנו את ההלצה שהיו רגילים הרוסים בערי הפנים לכתוב על דלת בתי המשקה: היום בכסף, ומחר — חנם. ואחינו הסוחרים רק מחליפים את השיטה, ופתנמם הוא: היום בחנם, בלא פרנסה, ומחר — בפרנסה. וכן ילכו וירבו ימי המחרת, ופרנסה לא תהיה, ואחרית הסוחרים עדי אובד. הסוחר מבני הנכר לא ימכרו לעולם את סחורתו מבלי מצוא בה ריוח, מבלי ראות איזה שכר בעמלו. אמנם יש אשר ישנה בזה, יש אשר הסחורה מתקלקלת או יחדל להיות לה אורח או ירד ממנה השער; אבל נכבד בעינינו היסוד שלו, ההק אשר שם לו לבלתי עבוד חנם. הסוחר מבני הנכר יודע כי אך סוחר עובד הוא, ועליו לקחת מיד הקונה מחיר עמלו; ולכן איננו מתחכם הרבה, תחת אשר הסוחר היהודי הוא חכם הרואה תמיד את

אינני ירא את המומים הגלויים והטבעיים אשר בקרבנו, כי גלויים וטבעיים הם. אינני ירא אוהם — ולו גם ידעתי כי לא יעטרוני כבוד. הן גם הגבן לא ישלח יד בנפשו למות בטרם-עת. אבל ירא אני מאד את העלילות אשר יעוללו עלינו. ינאי המלך צדק מאד: אין ליהוא לא מפני הפרושים ולא מפני הצדוקים, אלא מפני הצבועים. כל אמת, גם אמת מרה כלענה, איננה מוזיקה; אבל העלילה — מי יעמוד נגדה?... ואני יש את לבבי להוכיח פה עוד עלילה אחת, נוספת על העלילות השונות אשר העלילו עלינו עד כה, והקורא אל נא ישחק עלי על תתי גם את מקומה בין העלילות אשר גללו על עמנו.

לנו אומרים: עם מסחר אתם כלכם, גוי סוחר מקטן ועד גדול, כנעני ארץ משבעכם. לכן סחר הארץ בידכם, לכן המקנה והמכר משלה ידכם בכל עת ובכל מקום, לכן את הכל תקנו ואת הכל תמכרו. ואולם — הרברים האלה אינם אלא דברי עלילה.

כי אם רק נתבונן בלב אמונה ובכבוד ראש בכל הדרכים אשר מסחר אחינו הולך עליו, או, אם אך נהיה אנשי אמת, עלינו להודות כי אין עם ואין גוי בעולם אשר לא יצליח למעשה המסחר כעם ישראל. מתעסקים אנחנו בכל מסחר זה מאות בשנים, זה מאות רבות וסחר אירופה כמו בירינו נתן, ובאמת לו באמת היה בנו כשרון לנהל מסחר, כי אז היתה זה כבר בירינו היכולת להאָחו בכל ענפי המסחר בארצות אירופה; ובכל זאת יגדל נא חסדכם להראות לי את הבתים למסחר של אחינו העומדים וקיימים זה מאות שנים, מאתים שנה או גם רק מאה שנה. איה איפה הפירמות הכבירות לימים אשר יצרו אחינו הסוחרים? איה הבתים אשר יאריכו ימים הרבה? ואפילו בעסקי הממון והבנקים אשר שם הראו היהודים, כנראה בסקירה הראשונה, כשרונות וחריצות, ובתי המסחר האלה מאריכים ימים יתר על הבתים לענפי מסחר אחרים, — גם שם לא הכשרון של היהודי למסחר הוא השאור שבעיסה, אך העיקר בזה היא היהדות והיי היהודים המסודרים יותר בנוגע לחונ משפחה, ואשר בגלל זאת זוכר היהודי תמיד את עצמו וכובש את יצרו הרע ומשתדל להיות נאמן על הפקדונות אשר הפקדו בידו. הלא תזכרו את הספור הנודע הממוני של עמיל זולא, ותזכרו במה גדול כחו של הונדערמאָנן היהודי על האיש סאָקאר הלוחם נגדו. לא ראינו אצל הונדערמאָנן כל חכמי מלחמה, ורק במוסר חייו גבר על מתנגדו. ואולם

היא צריך לדרשתו ולבנד השרד מפני הכבוד. הן אמנם בערים הקטנות מכירים את הרב — אבל רק לגנאי. הרב היא בקהלתו אסקופא הנדרסת. סמרטוט שכל זר יהודי מנגב בו את ידיו ואת רגליו; שבתם וקמתם הוא מניינתם, ותמיד ישירו בו יושבי קרנות לולול בכבודו ובכבוד בני ביתו. ועם כל זה כשימות להם אחד ממשפחתם או "יכבדוהו" כי ידרוש ליקרא דחיי וליקרא דשכבי ואחרי כן נותנים לו איזו מתנה קטנה, ושוב הם חוזרים ללגלג בו ולספר בנותו. — מן הכלל הזה יוצאים רק רבנים מעטים, אשר קנו להם שם טוב כחכמתם ובמצבם הסוציאלי בין הנוצרים. ואולם אין הפרט היוצא מן הכלל פוחת את ציורי הכללי. בערי צרפת ובפרו גדול כבוד הרבנים מכמה טעמים, והעיקרי שבהם, כי הצרפתי הוא אדם מנומם בטבעו ויודע לכבד את הראוי לכבוד. בעוד שהיהודים בנרמניה לא פשטו עוד את טבע הניטו. אוהבים הם את הליצנות ואת דברי הריב; ואם במשאם ומתנם עם הנוצרים שכניהם הם מתראים כאנשי נמוס, הנה ביניהם לבין עצמם אינם צריכים למשוא פנים. דבר זה נראה גם בשפתם אשר בפיהם. היהודים בנרמניה מדברים עם הנוצרים בשפה נרמנית צחה, ואולם בביתם ובנים לבין עצמם משוחחים עוד על פי הרוב בשפתם הורגונית. אשר תחבר גם אותה הפיקנטריה הנעימה שיש להורגון היהודי בליטא.

על פי הדברים האלה נבין את מצב הרב בקהלות בני ישראל בנרמניה, והמצב הזה יתאים גם עם מדת השכלתו וסדר למודו. כנודע רבים בארץ הזאת. בתי מדרש לרבנים, אשר בכל תפוצות הנולה יצא להם שם והכל מתאווים לבתים כאלה, אשר לפי דעתם הם תכנית "היהדות הצרופה" המאחדת תורה וחכמה. כסבורים הם על פי הרוב, כי בכתיבם האלה יושבים צעירים בעלי כשרון מרובה לפני רבם, אשר ישכילם בכל עניני היהדות ושבע ההכמות, ובכל יום יום יעמיקו הקר בתורת ישראל ויגלו בה סודות ורוים נפלאים, שהיו נעלמים מעיני כל חי. בית מדרש הרבנים בנרמניה הוא עוד כאבן החן לרבים מאחינו בשאר המדינות והם נמשכים אחריו או כי ישתדלו להקים להם בתים כאלה גם בארצם. כידוע מתרבים הם בשנים האחרונות ועוד לא נדע, אם כבר פסק כח נידולם. החוון הזה יוכיח לנו, כי היו בתי מדרש הרבנים ענין של הכרת, ולא נוכל לצאת ידי חובתנו במדינות המערב וזלתם. ואולם לא כל ענין הכרתי הוא גם טוב ונאה בפני עצמו, ובנוגע לבתי מדרש הרבנים אין ספק שהם נעדרי התועלת וההנאה המוסרית. צריכים הם אחינו שבמערב לדרשנים על פי האופנים שצייירו למעלה, ובתי מדרש הרבנים אינם אלא פבריקים להמציא דרשנים לקהלות ישראל די צרכן. אמנם אין ספק, כי לא ילמדו שם, חכמת הדרוש, כי חכמה זו אין למדים מפי המורה, אלא היא לרוב רק כשרון מיוחד שפקצת בני אדם, ואולם עם כל זה צריך כל דבר לצורה חיצונית, ואם אמנם כמה קהלות אינן מקפידות כל כך ומעמידן להן דרשנים שלא ישכו על הספסל של בית המדרש כל עיקר. הנה רוב הקהלות מרקקות בזה, ובשעה שהן בוחרות להן "רב" הן שואלין לדיפלום שלו. מטעם זה נחוצים בתי מדרש הרבנים.

הבתים האלה בצורתם הנוכחית הם מעין אנאכרוניזמום ויש בהם משום אונאת הכריות. כידוע נוסד בנרמניה הסימינריום היהודי הראשון לפני חמשים שנה בערך (בשנת 1854), ואוהיה באמת דבר בעתו, אלא כי אחר מעט את זמן בואו. בראשית שנות המאה ה"ט היתה עוד היהדות בנרמניה ענין ממשי, בכל קהלה וקהלה נמצאו עוד כמה אנשים שידעו את היהדות פחות או הרבה, בעלי בתים, אשר בילדותם למדו תורה והשכלה כמנהג הימים ההם, והם בקשו להם רב, אשר ילמדו תורה מפיו, לכל הפחות בשעה שיבואו לבית הכנסת לשמוע את הדרשה. הרב כסנון הישן הפסיד כבר את ערכו בעיני רוב בני הקהלה, בעוד שהרב הדרשן שידע להטעים את היהדות כסנון חדש מצא חן בעיניהם. ובעת ההיא הקדישו רבים מהצעירים בני כשרון מרובה את כחם ללמודי היהדות והתעתדו להיות רבנים בישראל. רב עסדארקן כסנון הנוכחי היה אז חוון בלתי נפרק, ואולם מצד השני היו הצעירים האלה עוובים לנפשם ולמדו תורה בלי שום סיוע ועצה. גדולי ישראל בימים ההם השתדלו לבצר מקום ליהדות בצורה אופיציאליה, ולכן בקשו מן הממשלה, כי תיסד פקולטט ללמודי התאולוגיה היהודית באחת האוניוורסיטאות של פרוסיה. העצה הזאת לא קמה, ולעומת זה נוסד

הנולד ומשתדל במסחרו בחכמותא יתירא. ובין כה וכה והוא תמיד מפסיד. אמנם רק עלילה היא שמעלילים על היהודים כי עם סוחר הוא וכשרונו במסחר רב. בשבת ישראל על אדמתו לא למד אל דרך צור וצידון שכניו הסוחרים, ומאזני מרמה נשאר ביד הכנעני. וגם בראשית נלותו לא נגש עמנו לכהן בהיכל המסחר, ורק בשנות הדורות התיכוניים, כאשר ראינו רעה הרבה, היתה יד ההכרה באחינו לסחור את הארץ. ומני אז גרשנו מעט מעט מן המלאכות אשר בהן התרגלנו ונתרחקנו מעל יתר העבודות, והמסחר הקטן בא לידינו שלא לרצוננו ולא לפי כשרוננו. ולכן אך עלילת דברים ישימו לנו האומרים: נוי המסחר הוא עם ישראל. ובגלל העלילה הזאת כל הדרנים הסומים לפנינו ומכל עברים נודרים עלינו סינים ומהיצות, אהרי אשר אנהנו כמו מצאנו את בקעת המסחר והננו מתגדרים בתוכה. והרעה של העלילה הזאת תגדל בעינינו כאשר גם אנהנו כמו מאמינים בה. אם יאמר לך אדם מום כך ואתה תדע כי אך דבה היא, או ההרפה למוציא הדבה, ואולם כי ימצא איש משחתך כך וגם אתה תודה כי נכונים הרבנים — אז ההיים למשא כבוד מאד.

מרדכי בן הלל הכהן.

בארצות המערב.

כח.

בארצות המערב פסקו זה כמה החיים הדתיים של אחינו, ואולם מצד השני אין היהדות להם אלא חוון דתי. זוהי סתירה עצומה, אשר נרניש את השפעתה על כל צער וצער, והיא כעין אירוניה היסטורית, המהתלת לפעמים בבני אדם באופן מפליא מאד. בו בזמן שהתחילו אחינו להכריז על עצמם, כי אינם בני אומה מיוחדת, אלא רק "... בני דת משה", ולפיכך היה עליהם לקבל על עצמם את כל תוקף הדת, בזמן שהוא נכרה ביניהם התרשלות גדולה בנוגע לחייהם הדתיים, ועל צד האמת יכולים הם לקרוא לעצמם: "... שלא בני דת משה". ואולם מובן מאליו, כי רובם אינם עומדים על כוד הדבר הזה והם מרמים את עצמם, כי שומרים הם את היהדות "בטהרה" לפי תנאי העת החדשה. אין נפשי להוכיח בזה את שעותם, כי אם לרמוע על תוצאות הטעות הזאת.

בהיות כי אין הדת נוהגת בהם בחייהם נכצרה לה מקום רק בבית הכנסת ולעתים מזומנים גם במאורעות ידועים של הפרטים. כל קהלה עברית צריכה היא לבית הכנסת, אפילו אם ימעטו בו המתפללים, ולעתים מזומנות צריך גם הפרט אל הדת, היינו, בשעת הנשואין ובשעת המיתה. אמנם בערים הגדולות הולך רוב מספר היהודים, הנושאים להם נשים רק בתוקף החוקים בלי שום סיוע מצד הדת, וכן מתים אנשים ונשים מבלי שיספידם הרב בשעת קבורתם, מלבד מה שמנהג שרפת המתים הולך גם כן ומתרבה; ואולם עם כל זה לרוב צריכים עוד אל הרב במאורעות כאלה, או יותר נכון הם צריכים אל "בנדי השרד" ואל הדרשה. אין זו הלצה מצדי אם אומר, כי די היה לרוב הנכנסים לחופה, אלו העמידו על הבימה אכטומטום לבוש "בנדי השרד" ופוגנונרף בו כדי להשמיע איזו "דרשה" לברך את החתן והכלה. העם אינו צריך להרב מצד עצמו, אלא מצד ההידור החיצוני. דרשתו היא להם על הרוב לעול ולמשא, אלא שהם מקבלים עליהם יסורים באהבה, כשם שמקבלים עליהם כמה מנהגים של טורח רק מפני הנימוס. בין הנוצרים דרשת הכהן בעצמה היא מן העיקר, רובם צריכים לברכתו ולדבריו הטובים, מפני שהם מכירים בו על פי הרוב ומכבדים אותו. היהודי אינו מכיר את הרב לא לפני החופה ולא לאחר החופה, ודבר שאין צריך לומר, כי אינו מכבדו; אלא בשעת החפה

ונשג איז רשיון. — "הדבר הוא קטן כעת, אך מן הקטנות יצמחו הגדולות".
 כמעט כזה לא יסתפק מכה"ע, ה ש ב ו ע" והוא ממריא במרומים

במליצות... (נו' 25)

"העם העתיק עומד עתה על פרשת דרכים, שתי דרכים לפני הנע והנד
 זה אלפים שנה. יכול הוא להוסיף ולהרחיק נדוד מן המקום אשר ממנו בא (?)
 וללכת אל המקום, אשר ממנו לא ישוב", ויכול הוא גם כן "לבחור בדרך החיים,
 אשר תוביל לחיי עולם, להרמת קרננו, לשיבת שבותנו"...

"רבים כבר נזכרו לרעת, כי הדרך הראשונה דרך שקר היא ויכחרו
 בדרך החדש — דרך האמת, ויקראו לאחיהם ללכת אחריהם. והכחנה הגדול
 והרב עומד עתה על אם הדרכים: מהדרך הראשונה נסוג אחר, ואל הדרך
 החדשה לא יהיו לבא (!)" — ועוצר את המחנה מלכת בדרך החדשה הוא
 הספק, השמא: "מי יודע אם יצליחו החלוצים בדרך החדשה או לא", ומעצמו
 מוכן שכרי ושמא ברי עדיף, כי "כל רפיון ידים, התרשלות או ליאות מצד
 החלוצים מחזקים את ידי הרובים באורח השקר והבוגדים (!) יפרו וירבו בקרב
 מחנה הנחשלים, המתהלכים באמצע הדרכים" (!)... אבל מי יתן לנו את הברי?
 ושמח הוא השבועי" על "כל נצחון והצלחה, התקרמות ותקומה בקרב
 חיל החלוץ, ולכו יגיל לשמע הבשורה הטובה מלונדון, כי לגלי החדש ה,
 שהיתה בתנועה הציונית, התעוררו רבים מגדולי עמנו, שנחשבו עד כה לשונאי
 ציון, וגם היו מעמידים מכשולים בפועל על דרך הציוניים ויתנחמו ממעשיהם
 הרעים, והורו בגלוי בתנועה הציונית (?) ויתגרבו לעזור לה".

ובכל זאת הישועה לא קרובה, כי "לא באהבה אפלטונית לבד התקדם
 התנועה הציונית... עוד דרוש כסף... ועוד "לאסוננו עומדים גדולי עמנו מנגד,
 כי הגדולים הללו מתקנאים בראשי התנועה ונמנעים בשביל זה מהשתתף
 עמם, בראותם שלא תקרא הישועה על שמם (!) ועל כן עינינו נשואות אל
 העם, "אותו נזכיר, כי הרפה וכלמה נחל, אם נעזוב עתה את (ד"ר הירצל)
 הקורא אלינו, להכיר טובתנו ולעזור בעצמנו לרתוננו ולהצלחתנו. —" בשביל
 כסף אל נא תהיה תקנתו האחרונה (!) לכופה נפש"...

"מלכים אדירים, מושלי עמים כבירים, מאירים פניהם לתנועה הציונית,
 כשים אוון קשבת לדברי ראש הציונים", "בעזרם נעשה חלק גדול מס לילת
 דרכנו (!!) ואתם? — הנכונים אתם להיות מכיזי טובה על תשועת
 עולמים, שיביאו לכם?"

והעיקר הוא הבושה... מצד אחד כנגד ד"ר הירצל ומצד השני
 כנגד אומות העולם.

בנוגע לד"ר הירצל: "במה נוכל להראות לעוסק בנאות עמנו, כי יודעים
 אנחנו להכיר טובה על תשועת עולמים. אם לו בהושיטנו, לו, אשר הוא
 דורש מאתנו?"

ובנוגע לאומות העולם: "במה נוכל להראות להעמים ולהממשלות, כי
 ראויים אנחנו לעמוד ברשות עצמנו, אם לא בהראותנו, כי כל האמצעים התלויים
 בנו כעצמנו כבר נכונים הם בדינו?" והעיקר למה יאמרו הגוים, כי
 "הכסף הוא שרש נשפתנו, ואתו לא נוציא מירינו, אף בעת שעלינו להוציא
 לפועל את הרעיון היותר רם ונשא לנו?"

אך מה בצע, ורבים עונים על שאלה ד"ר הירצל בדרך התגרנים:
 "נכונים אנחנו להכיר טובה למשיבנו", אבל אך ורק אז "אם עמל משיבנו יעשה
 פרי", אם נראה דבר בפועל ולא רק "אור מתעה יבריק לעינינו"...

הוי! "רוב בני עמנו תגרנים הם ולא יחפצו להושיט יד לכיסם
 (!) עד אשר ידעו מראש, כי הסכום הדרוש ישוב לכיסם עם פירות ופירות
 הפירות", ועל כן "שכרנו גדול כים"!

אבל מלבד קנאת הגדולים בגדולים ורוח התגרנית המפעמת
 בעם, עוד מכשולים רבים בדרך:

ראשונה מצד היראים. כפי שמודיעים במכה"ע, "המליץ" (נו'
 127, 128) נפל פחד הראיון לא רק על העשירים ורמי המעלה ולא
 רק הם יראים שמא יבאו הציונים בהמין ויאהזו בבלורותיהם ויסחבום
 לארץ ישראל, אלא גם המנהל והר"מ הראשי של ישיבת טלון, גם
 התנא דבי נשיאה הזה ירא והרר, ועל כן אסף את המון תלמידיו
 ויעלה בפניהם על הבמה ויקרא בקול: ידוע חדעו, שגם אם תעלה

כנודע האימיניריום התיאלוגי בעיר ברסלוי, בראשית ימי הוסרו עמדו בראש
 מורים מצויינים בתורתם והכמתם, וגם התלמידים שנכנסו אל הבית הזה
 בראשית ימיו היו צעירים בני כשרון, אשר כבר למדו הרבה תורה והכמה
 בנעוריהם, אלא שחסר להם מעט סדר ומיתורה ללמודיהם ואותם מצאו
 בבית המדרש באופן נעלה. מטעם זה הצליחו בלמודיהם ומבית המדרש
 בברסלוי יצאו בימים הראשונים תלמידי חכמים מצויינים אשר הגדילו את
 חכמת היהדות והארירות.

ואולם בינתיים נשתנו העתים הרבה. החיים הרתיים פסקו לנמרי,
 והרב איננו נצרך כל עיקר לערתו, אלא הדרשן, ובהיות הדבר כן אין
 הלמודים העברים נחשבים כל עיקר בבתי מדרש דרבינים, מקבלים שם
 תלמידים שיצאו מן הנמנוים, אפילו שאינם יודעים לקרוא עברית כהוגן,
 ואחרי כן הם לומדים בקושי קריאה עברית ומעט מקרא. כי ידע "תלמיד
 חכם כזה לקרוא בכל כה"ק או אפילו ברוב ספרי הנביאים והו תוון יקר
 מאד. על פי הרוב יספיק לו להבין מעט את הספרים ההיסטוריים של כה"ק
 אשר קראתם נוחה היא מפני סגנונם הקל. מלבד זה ילמדו עוד מעט מן
 ההיסטוריה הישראלית ומחכמת היהדות מפי ספרים כתובים נרמנית — וזה
 יספיק להם למדי. אם יחושו קצת התלמידים צורך בדבר לדעת מה על
 דבר התלמיד והמדרשים הנה ימצאו את מבוקשם באותם התרגומים שנעשו
 בשנים האחרונות לצורך זה. ואת היא תמצית הלמודים התאלוגים של
 סת"ם, תלמידי חכמים בגרמניה. רק מעטים יוצאים מן הכלל הזה, ואולם
 כאמור אין למדים מן הפרט אלא מן הכלל. בימים הראשונים הקפידו, כי
 לכל הפחות המורים בבתי מדרש הרבנים יהיו חכמים בתורה וברעת
 היהדות, ואולם עכשו גם דבר זה פוחת והולך. הבתים האלה אינם מוסדים
 צבוריים, שיהא אפשר להשפיע עליהם על ידי הבקרת ודעת הקהל. הם
 מוסדים פרטיים, המתנהנים על פי שלטון של "קורטוריום", כלומר של איזו
 סוחרים שנכחרו לנבאים וממנוים, והם עושים כחפצם, ועל פי הרוב לא
 כבוד הבית הם דורשים, אלא כבוד עצמם וכבוד משפחתם.

כל הדבר הזה לא היה צריך לבאור רחב, ודי היה לספר הדברים
 כהיותם, כדי שידע דור אחרון לכלי ישעה במהותם ותועלתם. ואולם בחזון
 זה יש מלבד הפשט גם "סוד". בתי מדרש לרבנים, אשר התאימו את תכנם
 עם תנאי החיים בזמן הזה — אינם עוד הפחותים והמכוערים ביותר. אין
 הקהלות צריכות לרבנים בקיאים בלמודי היהדות אלא לדרשנים, ובתי
 המדרש מעמידים להם רבנים כפי צורך הזמן. אינם מתפארים כמה שאין
 בהם ואינם משלים את העם בתקות שוא. ואולם יש בתים היוצאים מן
 הגדר הזה, והבחינה בהם היא דבר שהזמן גרמא, כי על ידה נבין את
 הקלקול המרובה בחיינו המוסריים ההולך ומתרבה בשנים האחרונות.

ש. ב"ד.

במכתביהעתים.

לפי שעה נצחו המדיניים את הרוחניים.
 הראיון שהיה לד"ר הירצל עם השולטן, ההורעות ש"לב השולטן
 אך טוב לישראל", ש"אין אף ממלכה אחת, אשר תתנגד לרעיון
 הציוני", הכבוד והיקר אשר נהל הד"ר הירצל בלונדון מאת "אינס-
 ציוניים" — כל אלה הכריעו את הקף. בוני ירושלים העליונה ירדו
 מעל הבמה, שאלת הקולטורה, שהוציאו גם הציוניים המדיניים מנרתיקם
 בשעת הדחק, מפני חסרון מעשה ממשי — שבה וירדה מעל הפרק...

"בודאי — אומר ד"ר ברנפלד בהצפירה גליון 148 — נחוצה לנו פעולה
 קולטורית מכל צד, בין שנשאר בארצות גלותנו ובין שנעלה לארצנו. עלינו
 להרחיב את ההשכלה ואת הדעת בעמנו, לסדר את עניני הקהלות, להקים בתי
 ספר וכו' — כל זה הוא כפועל טוב וחשוב בפני עצמו", אבל "העקר הוא,
 שנעשה דבר ממש מהמסור בירינו", רעיון "ארבעים שנה במדבר" — "התחיה
 קודם הגאולה" דרש היא, כי באמת הא בהא הליא. ועל כן אל נשעה כחלומות:
 "אל נסיה דעתנו מתקותנו הלאומית — נתקע יחד בפלשתונא. נבנה שם בית,

גם אצל היהודים נראו בימים האחרונים סימני ירידה, אבל אל נא נשכח, שהעניות המגולת של העם ההוא מרחנית היא, צעקנית היא וקולנית, והאזנים מלאות ממנה, בזמן שהעניות הנוצרית שוקטה היא ונושאת בדממה את אשר נמל עליה... ה' נתן וה' לקח..."

וסימני עושר בישראל רואה ה"ניווא פאָלסקא", על כל שעל":

"לכו נא בערב לשמוע קונצרט בעמק השווייצארי וראיתם כי מרבית הבאים מזרע ישראל, ושהם מלובשים ביתר פאר מהנוצרים, ולבלות ערב בעמק ההוא ויכל אך איש אמיר, בי עולה הקונצרט לאיש בדמים לא מעטים! ועתה נשים לב אל רשימת הנחלאות, העומדות להמכר בפומבי בעד החובות ונראה כי רוב בעלי הבתים, שהנושים יורדים לנכסיהם יהודים המה! מוכח מזה — שרוב הבתים הם בידי יהודים! וידוע שטוב גורלו של בעל בית, גם אם יורדים לנכסיו מגורל מי שאין לו בית כל עקר! והעיקר — שהיהודים הרמאים יודעים להתעשר גם ממכירת נכסיהם כפומבי" — ור'ל! ורוק!

"ועתה קראו נא את רשימות החולים, הבאים להתרפא בציחא"

צינעק — רובם יהודים! והלא אך יד איש אמיר משנת לזה!"

"אמנם יתכן — אומרת ה"ניווא פאָלסקא" — שיבוא מכ"ע

הודי ויסרס את הדברים, ויאמר: היהודים, כידוע, אוהבים את המוזיקא ועל כן הם באים אל העמק השווייצארי בהמון, הירידה לנכסי בעל בית סימן רע היא ולא סימן טוב, ועוד: שמספר החולים מב"י גדול הוא מאד, לפי שהנוצרים מציקים להם והם נופלים למשכב כמעט ואבל — כל זה יהיה אך פלפול של שקר. השכל הישר אומר, שמוזיקא, נחלאות ונסיעות לציחא צינעק סימני עושר הם..."

ובכן שמח נא, ה' ליובאָשיצקי! יהיה דתקום גם בלי יהודים.

ה"ניווא פאָלסקא" קבלה מאתנו את הפלפול! עוד מעט ונקים תלמידים הרבה, הרבה מאד; נשפוך את רוחנו על כל בשר! Z.

השקפה על דברי המדינות.

(ימות החמה והדיפלומטיה. — ברית המסחר. — מצב הדבר בארצות הברית באמריקה. — פנים חדשות בשיטה האימפריאליסטית. — הנטיה לפשרה ולמו"מ. — הממשלה החדשה בהולנדיה ונטייתה. — המו"מ בין אוסטריה ואונגריה.)

בימות החמה תשבות הפוליטיקה! כך הושבים בני אדם המסתכלים רק במאורעות נראים ומוחשיים, בשטחיות החיים המדיניים. ואולם באמת אין המדיניות נמצאת רק בסכסוכי הממלכות והממשלות או ברעש קול מלחמה לבר. בימינו אלה עומד העולם המדיני ברובו על כשרון המעשה ועל התהרות העמים בעבודתם וביניע כפס ובכשרונם. ובשעה שמדומה לנו, כי פסקו המאורעות המדיניים והדיפלומטים בטלים ממלאכתם מחוסר עבודה, מרובה המו"מ בלשכות הממשלה, כדי לסרר עניני ברית המסחר בין כל ארצות תבל. כי לא כימים הראשונים ימינו אלה. המסחר בין עמים שונים איננו מצטמצם להיות רק בין שכנים קרובים זה לזה, אלא הוא פורץ לו גדר ומבקש דרכו למרחקים. המסחר יקף את כל העמים והממלכות, ואין שום דבר בעולם המאחד כל כך את כל בני אדם כמוהו.

פנים חדשות נראו בימים האחרונים בשיטה המדינית של ארצות הברית באמריקה. כנודע נברה שם בימים האחרונים כת המוכסין, הם בעלי האינדוסטריה אשר שנים רבות נלחמו לטובת עסקיהם להנין עליהם מפני התחרות מצד הסחרות בשאר המדינות. הם יעצו אז לקצוב מכס גדול על הסחרות האלה, למען תוכל האינדוסטריה הלאומית לעמוד בקשרי מלחמת הקונקורנציה. שכר העבודה גדול בארצות הברית

ביד ד"ר הירצל להשיג את מטרתו ליסד מדינת היהודים — אני לא אעלה...

אינו רוצה ואינו יכול... ואם הוא לא יעלה תשאר יבנה בחוץ לארץ!

ומצד השני עוד יש אינס-מסכימים מכוני ירושלים העליונה.

"אם גם יצלה הד"ר הירצל כמעשיו—קורא ה' קלויזנר בכמה"ע "הצפירה" 137-138 — אנחנו לא נכרע ברך לפני אליל ההצלחה (!). יש מצליחים, שאנו מתנגדים להם גם אחריו! הצלחתם" ואפילו "אם קבל הד"ר הירצל רשיון לקנות קרקעות ולישב יהודים, ולו גם השיג רשיונות גדולים מאלה" — לא נסלח לו. כי שני חטאים יחטא ד"ר הירצל, ראשונה הוא יחפוץ בלי ספק להביא את העם לארצו בהמון, בפעם אחת, מבלי שום לב "למצב הפרוע בעמנו", לרעיון "ארבעים שנה במדבר", ושנית — שהוא ישים לב רק אל ה"יודענאָטטה" החומרית ודוחה כפניה את המצוקה הרוחנית... וע"כ עד כמה שלא יתדול ממעשיו הרעים הללו "אנו הציונים המעטים, אשר רוע המצב החומרי לא עור את עינינו, עד כדי שלא לראות את המציאות כמו שהיא — לא נחדל מהתנגד לו!"

והעקר — אנה נו שונאים את הדיפלומטיה! אין אנו הפצים בדיפלומטיה... אין אנו רוצים, ואין אנו יכולים!

אך "זה לעומת זה עשה האלהים" — ה' ליובאָשיצקי הוא אוהב דיפלומטיה. הוא יודע גם כן מה היא דיפלומטיה ומה מקורה בשפת יון ("הצפירה" נו' 141)! הוא יודע גם כן, שאין, הם ושלום, בהדיפלומטיה של ד"ר הירצל "שום כריעת כרך והשתחוויה...". ואת "המציאות כמו שהיא" הוא רואה באופן אחר. הוא יודע ומודיע בכל תוקף ועוז "שאי אפשר לחכות, שיבאו מלכי מזרח ומערב אל הד"ר הירצל להשתחוו לו ולהתחנן אליו: ר' יהודה, רחם נא עלינו ואסוף את נדחי ישראל, ולכו ורשו את הארץ..."

ומר ליובאָשיצקי יודע עוד דברים טובים הרבה. יודע הוא, שמיום שמת בר כוכבא (משיה השקר לדעת החרדים) לא קם עוד איש כהד"ר הירצל... ועל כן קורא הוא לה' קלויזנר: "דרך ארץ, בטלן, אל תדבר בו!" ויודע הוא גם כן, שרק היהודים ולא היהדות בסכנה גדולה, כי היהדות תמצא לה נואלים גם אם יאבד, הם ושלום, שריר ופליט מישראל. "הן לא גרועה היא (חס ושלום!) היהדות משיטתו של ניצמזשע, שאפנהויער, טולסטוי" והם מתו או ימותו, ושיטותיהם לא תאבדנה, כי תלמידים יבאו ויחזיקו בהן! וגם היהדות, אם לא יהיוקו בה היהודים, יבאו עמים אחרים ויקימוה בידיהם!!" כמעט שחפצתי לקרוא גם אני: הוי בטלנים! אבל נרתעתי לאחור; הבטלנים האלה כבר יודעים את בר כוכבא, ניצמזשע, שאפנע" הויער, טולסטוי, מה שלא ידעו בעלי "המאמר" שקדמו להם; וכבר הם מדברים על דברי יהודים ויהדות ולא על "שרפת בית המרחץ". גם זאת היא התקדמות!

ומובטח אני, שעד שתשקע אש המחלוקת בין נואלי היהודים ונואלי היהדות, נאסוף כסף, רב כסף, ויהיו בירדנו כל האמצעים, ולא נהיה "כפויי טובה" בעיני ד"ר הירצל, ולא מתרשלים בעיני מלכים אדירים ומושלי עמים רבים, ולא "תנרנים" בעיני בעלי המאמר בה"שבויע"...

כי מלבד "שאיין צבור עני", כמו שהזכיר ה"שבויע", דנה אחינו בני ישראל עשירים הם באמת — לכל הפחות בווארשוי, ועל המעט לפי דעת אוהבתנו ה"ניווא פאָלסקא", ועל כל פנים: "עולה הוא מצב הכלכלה שלנו על מצב זולתנו".

ועל השאלה הזאת, שאלת הכלכלה, עונה ה"ניווא פאָלסקא" בבירור:

פסיעות לפנים ופסיעה אחת לאחור. זה יגרום, כאמור, עכוב בדיבר ואולם סוף ההתפתחות הזאת לבוא לידי מטרתה.

במדינת הולנדיה נצחו "ההסידים ואנשי מעשה", וכבר הראו האורתודוקסים המנצחים להיכן פניהם נוטות, הם אמרו להתחוק בשיטת "מכס ההגנה", וכאשר יתם זמן ברית המסחר אינם אוכזים לכרות ברית מחדש על יסוד הקודמות. ואולם אין הולנדיה "טבור הארץ", ואם יבואו כל ממשלות אירופא ואמריקה לידי הסכם בשיטה המדינית, אין המדינה הקטנה הזאת יכולה לסרב בעצמה ולהתנגד לשיטה זו. בנוהג שבועולם, כל שלטון חדש מרבה לאיים ולהגזים בכדי להטיל אימה על הצבור, וכזה עושה גם הממשלה החדשה בהולנדיה, ואולם אם ממשלות תקיפות כזו של גרמניה וזו של ארצות הברית באמריקה מוכרחות לשאת פנים למאורעות הזמן ולא עמדו על דעתן — ממשלת הולנדיה על אחת כמה וכמה! — גם באוסטרליה ואנגריה ינעים כעת להביא הרברים לידי גמר, וגם שם לא יכריעו את הכף לא לצד זה ולא לצד שכנגדו, אלא יפשרו ביניהן. השיטה האימפריאליסטית של התקופה הנוכחית היא שיטת הפשרה, והנכיר כבר בכמה סימנים ורמזים, אשר יספיקו לנו לדעת על ידם את העתיד לבוא.

מאורעות ומעשים.

הסך 50,000 רובל אשר התנדב קיסר רוסיה לטובת הנשרפים בבריסק דליטא נמסר ע"י הגוברנטור בגראדנא לראש הוועד למשען הנשרפים, בתנאי כי 15,000 רובל יתחלק בין נוצרים ופקידי חיל אשר אבר להם רכושם באש, סך 5,000 רובל ינתנו כתורת הלוואה בלי רבית לזמן שנה אחת לפתורים שירדו מנכסיהם ושאר הכסף 30,000 רובל יתחלק בין העניים אשר נגעה בהם יד האש. — שר ההשכלה ברוסיה נכון להרשות, בתור נסיון, לנשים לשמוע לקח באוניברסיטאות במחלקות לדברי הימים ולפילולוגיה אשר מספר התלמידים הגברים בהן מצער מאד והנשים אשר תגמרנה חוק למודיהן תוכלנה להיות מורות בהגימנויות לנערות וגם במחלקות הנמוכות של הגימנויות לנערים. — יוצר הפסל הנודע אהרנסון שהיה כשני שבועות בכפר יאסנאיא פאליאנא באחוזותו של הגראף טולסטוי ויעש שם את הפרוטומין של הגראף במדת גדלו הטבעי וגם שני ביוליונות ממנו. הגראף טולסטוי, לא נאות לשבת לפני היוצר בעשותו מלאכתו ורק הרשה לו לעשות מלאכתו יום בחדר עבודת הגראף בשעה שהוא עוסק בעבודתו הספרותית. — הגראף טולסטוי חלה מתלה אנושה, ואולם לפי היריעות האחרונות עברה הסכנה ורחולה שב מעט מעט לאיתנו. — מכה"ע, ווארש, דניעונו" מודיע כי בממלכת פולין מרבים היהודים לקנות ביצים מאת האכרים בער סוחרים אשכנז ואוסטרית, אשר ימכרום לאנגליה ומוציאים שברב בעסקם. — חברת כל ישראל חברים פותחת בית ספר לילדי ישראל בעיר מעקינעץ במרוקו. — בקובץ החקים התפרסם חוק כי הנערות הגומרות למודיהן בארבע מחלקות הגימנויות יכולות להספח בתור חניכות בתי הרקח אם תעמודנה בנסיון בידיעת השפה הלטינית כשיעור הלמודים בארבע המחלקות הראשונות של הגימנויות לנערים. — מכה"ע "הצפירה" מודיע כי הבנק הקולוניאלי בלונדון יפתח בעוד מעט ויחל את פעולתו, גם התקופה משחוקת לפני ד"ר הירצל להשיג בקרוב את כל הכסף 15 מיליון רובל הדרוש להבנק. — באספת אגודת הקצבים באשכנז באה הצעה מאת החברה המחוזית כממלכת סכסוניה, לפנות בבקשה להממשלה כי תרחיב את האסור על השחיטה, אשר נקבע מכבר בסכסוניה, גם על יתר מדינות אשכנז. ההצעה הושבה ריקם. — בעיר יעקטרינוסלב נפתחו שיעורי למודים למורים עברים. הלמודים ימשכו חדש ימים, וחמשים וחמשה מורים ישתתפו בו. — בני בית רוטהשילד גמרו לבטל את הבנק אשר בפרנקפורט לרגלי פטירת בעליו ויולחם רוטהשילד. — בווינא היתה אספת הוועד הפועל אשר תוצאותיה לא נגלו בקהל ורק כפי הנשמע, נכבדות הן מאד להתנועה הציונית. מלונדון בא

מאשר במדינות אירופא, ולכן בלי מכס כזה לא יכלה האינדוסטריה האמריקנית לעמוד ולהתקיים. אמנם טענו שכנגדם, כי אם תסנור ממשלת ארצות הברית את שעריה בפני הסחורות הבאות מיתר המדינות, אז ימודו לה אלו כמדתה ויסגרו את שעריהן בפני תבואות ארצות הברית, ואולם אל הטענה הזאת לא שמו המוססין לבם, באמרם: יש עמים באירופא, אשר תבואות ארצם לא יספיקו לכלכלתם והם מוכרחים לקנות לחם ובר מן החוץ. לגזור על תבואות ארצנו, לבלי תת להן מהלכים בארצם — זוהי נזרה שאין הצבור שם יכול לעמוד בה. ואם יקצבו מכס גדול על תבואותינו — כחפצם יעשו! הם ישלמו את המכס הזה ולא אנו. ואנחנו מוכרים את התבואות על פי המחיר הקבוע בשער השוקים, וכל מי שקונה אותן להביאן לארצו, ישלם המכס הקצוב עליהן. המוססין נברו במלחמת הבחירות, יען כי השכירים והפועלים הלכו בטל מאפס עבודה ובשוק האינדוסטריה שרר קפאון איום, והעם קוה לתשועה איקונומית באמצעות שיטת המכס. ובאמת כאשר נברו הריפובליקנים ומקסיקנלי עליה לכסא הנשיאות רבתה העבודה בכל ענפי חרש המעשה ושכר האדם נהיה. אז האמינו רבים, כי עתידים הריפובליקנים להגביר את שיטתם האימפריאליסטית עד הקצה האחרון ולא יסתפקו בהעלאת המכס על הסחורות הבאות מחוץ, אלא יסגרו פשוט את שערי ארצם בפניהן. ואולם כבר עמדו החכמים על החוק, הקבוע כי כל פח דוחה מוליד כח מתגבר דוחה אל הצד שכנגדו. הריפובליקנים נוכחו כבר בימים האחרונים, כי באליה זו, אשר שמחו עליה כל כך, יש קוץ מכאיב, וכפי הנראה הם מוכנים כעת להרכין מעט ראשם ולהתנהג עם יתר העמים כמדת הפשרה.

בהיות כי עליה בידם להפקיע את שער הסחורות רבו הפבריקים בשנים האחרונות, באופן שהכינו המלאכה יותר מכפי הצריך להם והם מוכרחים לפלס לה נתיב במדינות אחרות. ואולם המלאכה עלתה להם בדמים יקרים ואי אפשר להם לעמוד במלחמת התחרות עם האינדוסטריה של ארצות אירופא. ומצד השני אין ספק, כי לא תתן שום אומה ולשון לסחורות אמריקה לבוא אל ארצה. ואם מוכרחים העמים לקנות את תבואות שדותיהם, את סחורות האינדוסטריה הבאות מאמריקה כודא לא יקנו. עכשו אין תחבולה אחרת, אלא להכנס בפשרה ומו"מ עם המדינות ולנסות דבר אליהן באמצעות ברית המסחר. האמריקנים נוחים כעת למו"מ כזה, ובפריט כי נברה עכשו הקריזים במדה מרובה באותה מדה שנברה גם בגרמניה. בכלל באו להאינדוסטריה כעת ימים שאין לה בהם חפץ; עכשו אין עת לפיזור אלא עת לכינוס, אין עת מלחמה אלא עת שלום. נמנו ונמרו, כי שיטת המכס הגבוה ונעילת שערים בפני הקונקורנציה הכאה מן החוץ גרמה להגדלת האינדוסטריה באופן מלאכותי וסופה היה עדי אובד. אומרים לשוב לשיטה הטבעית בעולם המסחר, היינו שיטת המו"מ החפשי בין עם לעם, להרוס את חומת המכס הגבוה המפריד בין המדינות, ורק בזה תגדל האינדוסטריה. מובן מאליו, כי לא בנקל ולא בימים מעטים ישובו העמים לתקן את אשר קלקלו בעשרים והמשנים האחרונות, מעת שקם ביסמרק להנהיג את שיטת "מכס ההגנה" (שוטצצאלל). דבר כזה לא יעשה בן לילה, אלא די הוא לראות, כי עמדו מכיני דבר על עוצם הקלקלה שבשיטה זו, והממשלות ינעות לכל הפחות, לבלי להגדיל את הפירוד. זמן ברית המסחר שבין עמי אירופא יתם בסוף שנת 1903, ועדיין לא נתבררו פרטי הברית החדשה שעתידיים לכרות ביניהם, אבל בכלל ראינו כבר להיכן פניהם נוטות: לכנות ולא להרוס, לחבר ולא להפריד, לקשר ולא לקרוע. מובן מאליו, כי בדרך זה ימצאו הריפולומטים כמה ענבים, ובכלל אין ההתפתחות הולכת למישרים אלא עקלתון: שתי

החיים וצורתם; השקפותיה על העולם ועל החיים של החברה, בהיותן כלן מסוגלות לאופני החיים וסגנוניהם, מקבלות בעל כרחן שנויים גם הן; הרבה מנהגים וסדרים אשר נחשבו ליסודות, שעליהם תמך החברה, ובלעדם לא היתה זו יכולה להתקיים, דעות רבות שהיו קדושות בעיני בני האדם ואשר יראו לנעת בהן, מתחילים לבוא לידי ניגוד עם דרכי החיים החדשים ומעכבים בעד התפתחותם. המסורה והחיים סותרים זו את זו ובאים לידי מלחמה גלויה ולהתאבקות חזקה בעת הראשונה. המלחמה הזאת בהתנשמה בחיים תקבל צורות רבות ושונות. אחת מהן היא: מלחמת האבות והבנים. בצורתה זו תהיה המלחמה הזאת כלה פרינציפאלית, כלומר: כל אחד מן הלוחמים מנין על פרינציפיו היקרים לו; אבל כל זה הוא רק למראית עין. תחת הפרינציפלים מסתתרות הרישות החיים, אשר בלי דעת מנצחות הן על המלחמה האבות, כלומר: הזקנים, אשר אש החיים כבר ככתה בלבם, האוהבים את המנוחה והבוקר-הימים והיראים מפני כל חדש הדורש על פי רוב עבודה חדשה ופעולה כבירה, וחוקן את צד המסורה וינינו עליה בשארית כחם. אבל לא כן הבנים, כלומר: הצעירים, אלה האנשים אשר לבם רותח בקרבם ורוחם סוערה, אשר זיק הנוער שבהם לא יתן להם מנוחה, אינו נותנם לשבת בשלוה ודוחף אותם לעבודה ולמעשה חדשים. המה ילכו ביחד עם זרם החיים השוטף ועובר במרוצתו, מבלי להביט על כל המעצורים והמכשולים שיתנו על דרכם; לבם ידחף ויכה ביחד עם רוח העת. הם אמנם שמים לבם למה שנאמר "ול-מה שכתוב", והם מורדים ומתפרצים בידים עם החיים. עת כזו עת-תחיה היא להספרות; היא תתמלא תנועה וחיים; ההתנשמות אשר בחיים תמצא בה את קלסתר פניה בכל זהרה: עבדי המסורה ו בני החיים מנצחים זה את זה כמענותיהם ובהוכחותיהם. הספרות תהיה לספרות מלחמה.

לפי מצב הענינים היתה כזאת ספרותנו בשנות השבעים-וראשית שנות השמונים; היא היתה או בת-החיים כמלא מובן המלה הזאת. עד שנות הששים לא היתה ספרותנו החדשה ראויה אפילו לשם ספרות חיה; היא היתה רחוקה מן החיים מאד. פעולתה היתה גם כן מעטת. הסר היה לה אותו האלימנט החיוני, אשר בו היתה יכולה לקנות לה את לבות קוראיה. אבל בעת הזאת נעשה בה שנוי גדול לטובה. שנויים גדולים נמרצים באו או בהי העם העברי; חומת הנישו אשר לא נתנה גם לקרן אור אחת מעולם אהר לחדור אל בתי ישראל, החלה לנפול מעט מעט. הקיסר אלכסנדר השני הסיר את כובד החקים המעיקים מאד מהוין על היהודים, ובקרב העם בעצמו נמצא הפין חזק להשתחרר גם מעול החקים הפנימיים אשר בעצמם שמו עליהם. תנאי החיים האיקונומיים החדשים דרשו מנהגים חדשים וסדרים חדשים. מטרת הספרות בעת הזאת היתה ללחום נגד הרבה מהיונות-החיים, אשר היו ילידי תנאים היסטוריים אחרים ואשר עתה באבוד להם יסוד קיומם נעשו לאינם-מבועיים ויכולים היו רק לעכב בעד ההתפתחות; להרוס הרבה דעות ישנות, שבאו לידי סתירה וניגוד נמורים עם אותה הצורה החדשה שבה היו צריכים החיים להתלבש. ואמנם לחמה הספרות זמן רב בדעת ובכשרון גדול; הרסה באין חמלה את כל הראוי להריסה, ישמה מטרה לחצי מהתלותיה השנונים את כל המנהגים הטפלים אשר לא היו להם עוד אחיזה בחיים. וכמו כל ספרות היה הניוונית מן החיים היו לה סופרים בעלי כשרון, אשר הביעו את כל רדישות החיים בכשרו רב ובחריצות גדולה. בין הקוראים והספרות היה אז קשר חזק. ביד האחרונה היה להספיק מוון לקוראיה. שניהם היו ילידי תנאי-חיים אחרים ולכן הקבילו איש אל רעהו.

אל האספה ה' יוסף כהן והיינריך ראונבוים אחר ממנהלי הבנק. — הועד המיוחד לעניני מחיר המסע במסדה"ב שנקבע בפ"ב להתייעץ בדבר ההנחות הראויות להעשות לתלמידי בתי הספר בנסעם במסדה"ב, החליט: א) ההנחה הנהוגה עתה להוויל לתלמידים הנוסעים מן 70 עד 140 וויארסט 50 קופיקות ממחיר המסע, מן 140 עד 900 וויארסט — 1 רובל תשאר גם להבא; ב) כל בתי הספר הנמוכים של הממשלה ושל אנשים פרטים ויכלו להוביל את תלמידיהם, ילדים וילדות, במסלות הברזל חנם אין כסף עד מרחק 50 וויארסט. מנהל ביה"ס נתן למטרה זו תעודה, ומתנה עם שלטון מסדה"ב במקומו ע"ד זמן המסע; ג) בני הנעורים, נערים ונערות, חניכי בתי הספר התיכונים והעליונים היוצאים לדרך עד מרחק 2000 וויארסט משלמים בעד כל המסע הלוך ושוב רק ¼ מן המחיר הקבוע. ההנחה הזאת תהיה נוהגת רק במרכבות ממחלקה III, והמסעות לא יהיו בלתי אם בחכרת מורה או משגיח של ביה"ס, רשימת בתי"הם התיכונים, והעליונים וכן איזו מבתי"הם הנמוכים של הממשלה שיוכרו להנחה זו תתפרסם במסך המאריפים; ד) כל הילדים החוליים המובלים לגאות קיץ ולבתי סנטוריום אינם משלמים כלום, כנהוג עתה. ההחלטות הוגשו לשר האוצרות לקיימן ובעוד איזה זמן תצאנה לפעולות. — הסינט בפ"ב באר כי איש פרטי יוכל להיות כטוען בעד איש אחר כבי"ד במשפטי עונשין יותר משלש פעמים בשנה. — יצאה פקודת הרוממות לבטל את חיל הפיני המיוחד, אשר כל אנשיו היו מילידי הארץ, ולהשאיר ממנו רק גדרים שנים, ויתר הפינים אשר יבואו לעבוד בצבא יעברו בגלילות הצבא הפטרבורגי והפיני. כל איש צבא פיני אשר לא ידע לדבר ולכתוב רוסית לא יוכל לקבל משרת סגן-אופיציר. — מכה"ע Daily Mail מכיזא בחשבון את תוצאות המלחמה בטרנסוואל ובא לידי מסקנא זו: המלחמה נמשכה יותר מתשעה עשר חדשים; בחמשים אלף איש יצאנו למלחמה, ועתה הגיע מספר חיל הצבא החונה בטרנסוואל עד 200,000 איש; במשך הזמן נגפו במלחמה 167,000 איש, ועוד 19,000 איש שוכבים בבתי החולים; עד כה הוצאנו 120 מיליונים ליטרות ועתה עולה מכסת ההוצאות מדי שבוע בשבוע עד 1,250,000 ליטרות. ולע"ע אין לנו כל תקוה כי יבוא הקץ למלחמה. — לפני זמן קצר נפטרו מבית הספר לרפואת השינים בהרקוב איזו שומעים יהודים. השומעים האלה היתה להם הזכות לגור בהרקוב רק בתור אומנים, ואחר כי אומנים מהויבים לעסוק רק במלאכתם ולא בענין אחר, ע"כ החליטה הפוליציה שאין להם הרשות לעסוק בלמורים. עתה באר הסינאט כי אומנים יהודים העוסקים במלאכתם מותר להם ג"כ ללמוד באותו זמן את רפואת השינים. — עפ"י פסק ב"ד יצאה הפקודה להרוס בקוטאים כשמונים בתים אשר בהבנותם לא נשכרו חקי הכניה ולהוציא מתוכם את היהודים היושבים בהם. הפוליציה כבר נגשה להוציא את הפקודה לפעולות, וכמאה משפחות נשארו בלי מחסה ומתגוללות בחוץ, יושבי העיר היהודים יסרו ועד למשען הענינים, ומבקשים לשלוח גרבות בעבורם על שם ה' וז' לאנג בקוטאים. — בחיל הצבא האנגלי החונה בטרנסוואל נמנים 1500 אנשי צבא יהודים, ובתוכם פקידים נושאי משרה כחמשים. — המיסיונרים הקתולים בחינא נפו לפרוש רשתם ליהודים יושבי הארץ ולמשוך את לבם אל הדת הקתולית; קהלת היהודים בשאנחאי ערכה נגדם מחאה בכמ"ע אנגלי היוצא בעיר הזאת. -- חבר אנשים ממרום עם הארץ באשכנו נוסדו יחד להלחם נגד מלחמת-השנים והם מודפסים מחאות בכמה"ע נגד מלחמת-השנים ומתחייבים לעשות את כל אשר בכחם להעבירה מן הארץ, כל איש אשר ישיב את הקריאה למלחמת-השנים עפ"י הכרתו הפנימית אינו מוג' לב, כי אם ראוי לכבוד ותהלה.

ספרותנו.

לא אוכל להסכים לדבריך, ידידי, כי ספרותנו החדשה ביה עם קוראיה תלף בכל העת הלך והתפתה, הלך והשתלם. דיה לפי דעתי רק סקירה כללית על מהלך התפתחותה של זו בשלשים השנה האחרונות, למען הוכח, כי דעה כזו אין לה על מה להשען. ככל פעם כאשר יבוא שנוי נכבד בחיי החברה האיקונומיים והקולטוריים, ולפיהו גם ביחומי אישיה החברותיים, ישתנה גם סגנון

חיים — ועל פי הקהאנירציה מוסיפה היא ללכת לפי דרכה הקודם ואינה מבקשת לה דרכים חדשים. כך היא דרכם של רוב אישי החברה, אבל לא של כלם. הסופרים והמשוררים, אלה יחידיו הסגולה אשר הרגשתם חרה ביותר ושכלם הודר ונוקב לעמקי הדברים, אשר עינם רואה לא רק את היצוניותם של המקרים, אלא גם מכינה לרוחם הפנימית, אלה האנשים מעמיקים לחשוב ומוציאים כי הסכות אשר הביאו את המהפכה, אם כי מקריות היו ויצוניות, אבל יסודן הלא הוא בעמקי הלב של אותם היצונים, ולפיכך הלא יוכלו להגלות בכל פעם באופנים שונים. ההכרה הזאת עושה שנויים גדולים בהלך-רוחם ובדרכי-מחשבותיהם: רבים מאותן הדעות והדברים שהיו רק ילידי הרגש ונאמרו כעידן רותח

תחת השפעת המקרים הפתאומיים, מוצאים יסוד חדש בלכות אומריהם ובמוחם, ומתחזקים ונשענים עלינו. הדעות והרעיונות החדשים דורשים מעשים ופעולות ידועות להתלכש בהן; הסופרים מבקשים דרכים חדשים להוליך בהם את החברה, דרכים שמתאימים להלך-רוחם החדש. מבקשים ומוציאים. את הלך-רוחם זה חפצים הם למסור לכל אישי החברה וכך מתחילים הם להפיץ את דעותיהם ולזרוע אותן על תלמי הלבבות. אליהם יתחברו בקרב הימים מספר אנשים, אשר החיים ביחד עם הפרופונדה הזאת עשו עליהם רושם הזק ונתנו לדעותיהם ומחשבותיהם את המהלך המתאים להלך-רוחם של אלה, ויתאחדו לכתה מיוחדת או גם למפלגה, הכל לפי התנאים השונים. והיה אם יש לדעותיהם איוו-תפיסה בחיים ובחרו להם איוו עבודה מעשית אשר בה תתגשמה דעותיהם וילכו לבטה דרכם הלאה, יקנו להם את הלבבות ועושים היל במעשיהם. המפלגה או גם הכתה הזאת בונה לה במתה-הספרות לעצמה ומעל הבמה הזאת דורשת היא ומשתדלת להפיץ את דעותיה. כך יפרד חלק אחד מן הספרות, ובכחינה ידועה מן החיים. ספרות המפלגה הזאת תהיה למורה-דרך החיים הבאים, הולכת היא לפניהם ומושכת אותם אל צדה תמיד. באופן כזה נעשה מהלך חדש, נכנס זרם חדש בהספרות. ביחד עם הזרם הזה ילכו וישטפו במרוצתם גם זרמים אחרים הלוהמים עם האורת החדש הזה, ואין כל הספרות נתרכות במרכזה הצר של המפלגה הזאת. המלחמה הזאת, אשר תתלקה בין המהלכים השונים תהיה פוריה מאד. היא מביאה שטף חיים חדשים לתוך הספרות, קוראה להיים כחות חדשים ומביאה בכלל לידי התפתחות והשתלמות.

אבל כמה דברים אמורים? בעם ובספרות הנמצאים וחיים באופן נורמלי וטבעי. פה העם והספרות כרוכים ואחווים יחד זה בזה ואין לצייר לנו את מציאות האחד בלי מציאות השני; פה יתפתחו הדברים בקירוב לפי הדרך אשר התוינו למעלה. אבל לא כן יהיה מצב הדברים אצל עם הנמצא והי בתנאי חיים מיוחדים. שם הכל משונה. שם יסתכנו הדברים מאד; שם יוכלו לעשות ולפעול פעולה גדולה גם מקרים בודדים אחרים, אשר בכלל אין להם ערך כל שהוא כשהם לעצמם, ורק במצאם עת מוכשרה ישאירו רושם נכבד על מהלך הענינים. ולא עוד אלא שבשעה כזאת תהיה על פי רוב עת קריזים נוראה להספרות ההיא.

למשל נקח לנו את עמנו וספרותנו באמצע שנות השבע

ונתבונן בדילוג ובסירוגין אל מהלך הענינים שם עד ימינו אלה.

עד אמצע שנות השמונים היתה הספרות, אשר ראינו

בתהחיים, ואם כי היתה בעלת צד אחד ולא הקיפה את

החיים והזיונותיהם, אם כי גם אופני מלחמתה לא היו

ובהלעינה למנהג. העם וחקיו לא חדרה לתוך פנימיות

לאותן הסכות אשר קראום להיים. בכל זאת הספיקה

לא כן הוא עתה; כאשר נתבונן נראה מרחק רב מאד בין הספרות העברית וקוראיה. בעת שהקורא צעד צעדים הרבה לפנים במשך העת, בעת שקורא הוא את הספרות האירופית ומשביע בה את צמאנו, וכל הזרמים החדשים בחיי עמי אירופא ובספרותם יעסיקו אותו מאד, בעת שחונן מבטו ומושניו התרחבו והשתנו הרבה, בכלל, בעת שהקורא התפתח ביהד עם החיים, התפתחה הספרות באופן אחר לגמרי. ואם כי גם היא השתנתה הרבה, ואם כי גם היא החליפה את תוכנה כמעט כליל; אבל לכשנתבונן היטב נראה כי היא לא הגיעה לכל זה בדרך התפתחותה הטבעית והנורמלית. ולולא היתה בזה השפעה חזקה מבחוץ היה מהלך התפתחותה באופן אחר ושונה בעיקרו.

דרך התפתחות החיים וסגנונם אינה תמיד דרך ישירה וארוכה. הללו לא יתפתחו תמיד בסדר אחד על פי שיטה ידועה, מסוימה ומוגבלה מראש. יש אשר השנים תהיינה כתקונן ויש אשר תהיה ישעת הירוס. כשהשנים כתקונן, כלומר: בשעה שהיי החברה הולכים ומתפתחים לפי דרכם הטבעית ואין סכות יצוניות ומקריות משפיעות עליהם לשנותם ולהטות אותם מן הדרך הישרה והסלולה אל דרכים עקלקלות שונות, הולכת גם הספרות ומתפתחת ביחד עמהם; מושפעת היא מהם ומשפיע גם עליהם. בהיותה ילדת החיים מסתגלת היא תמיד אליהם ומביעה בלשונה את דרישותיהם באופנים שונים לפי תנאי המקום והזמן, בעתים מצויות כאלה יהיה הדבר כמעט לחיון תמיד, כי הספרות בהתפתחותה והשתלמותה תשונה שנוי נמור ועיקרי, לא רק לפי צורתה היצוניות, כי אם גם בעיקרה ותוכנה הפנימי. הדבר יעשה במתינות ובתמידות בלי דלוגים משונים; צורתה ותוכנה יחלפו ביחד עם תוכן חייהם של קוראיה וסגנונם, המקבלים שנויים בכל פעם ופעם לפי התפתחות הסגנון ועמה היחוסים החברתיים.

אבל לא כן יהיה בשעת הירוס, כלומר: בעת אשר מאיוו סכות תבוא פתאום רוח מקרית מן החוץ ותביא עמה איוו מהפכה בחיי החברה; יש שהרוח הזאת תביא עמה בעצמה רעיונות ודעות חדשים, ויש שתוצאות מעשיה תעוררנה ישנים לתחיה. ואז יגלה לעינינו על פי רוב חיון נפלא וזר כזה: ביחד עם המהפכה אשר תבוא בחיים, תבוא כזו גם בספרות. היא תחל להטיף דעות חדשות, אשר גם שער לא שערה אותן מקודם; רבים מאיריאליה הישנים אכד להם בעיניה חנם, מפני שאינם מתאימים כלל עם חזיונות החיים החדשים (לו יהיו גם מקריים). ולא רק שלא יניחו אלה עוד את רוחה, אלא אדרבא, היא מוצאה לנכון להלהם נגרם, לבטלם ולעקור אותם מן הלב. באופן כזה תעשה צעד גדול לאחור: היא מתהרסת על שגיאותיה הקודמות ובעידנא דריחא מגדלת ומפיהת היא מאד על המדה.

בתחלה מתאימה היא מאד אל החיים: בה יתנלמו רב הפצי החברה, הרגשות והדעות השוררות בה ברגע הזה; היא תביע אותם רק באופן חד ובולט ביותר. אבל המצב הזה לא יארך הרבה; מעט מעט אחרי עבור הבהלה הראשונה יחלו החיים לפכות לפי מהלכם המצוי; הרגשות והדעות החדשים אשר באו ביהד עם הרוח הפתאומית הזאת ימחקו ויעברו מעט מעט (אם הרוח היתה רק רוח עוברת) והכל ילך לנכון. ואם גם הרוח היא רוח מתמדת, והמקרים אשר היו תוצאותיה של הרוח החדשה הזאת יהיו גם למקרים תמידיים, גם אז באבוד להם חדותם ובלישותם אשר היו להם בראשונה, מסתגלת החברה (לפי חקי ההסתגלות הידועים) אל תנאי החיים — המקרים התמידיים יהיו לתנאי

את לבות קוראיה בתכן נכבה, לא חוכל להמציא מוזן רוחני לקוראים, אשר כל הורמים החדשים בספרות אירופא וכל התסיסות הגדולות בחייה לוקחים חלק גדול בחייהם.

במכתבי הבאים אנסה לדבר על דבר יתר החיונות במקצוע זה. א. צסקים.

מְקַצֵּר רוּחַ.

עֵיפָה נִפְשִׁי עֵיפָה! אֵיפָה מְנוּחָה?
אֵיפָה רַע נֶאֱמָן, אֶקְרָ מַעַט עֲצָבוֹנִי?
אִם אֲלִיד אֶפְנֶה בְּקִשְׁרֵי אֲרוּכָה —
אֲחִי! הֵן גַּם אַתָּה חֲלָה, בְּדָךְ בְּמוֹנִי.

תְּנֶה־לִּי יְדֶךָ, תְּנֶה־לִּי יְדֶךָ, תְּנֶה־לִּי יְדֶךָ נָא, נִבְרָחָה
הַרְחַק מִבְּנֵי אָדָם, בְּלֶם, בְּלֶם וְנִי
אֲחֵרֵי הַמַּדְוִיחִים... מַה־לְּךָ הָאֲנָחָה?
חֵיל תְּנַפְּסִים נִקְלָים תַּעֲשֶׂים סְבִיב לְנִי.

הַלְּפִנֵּיהֶם נִשְׁפָּךְ שִׁיחַ? הֲאִם הֵמָּה
רַב יִשְׁמְרוּ לְנִי, לֵב לְחַלְמוֹתַיִנִי?...
בוֹז יִבּוֹזוּ לְנִי, לְבָם מְלֵא חֲמָה
עַל־כֵּי נִתְּן שֵׁם לָהֶם בְּחַמּוֹתַיִנִי...

נִנַּח לְמוֹ, אֲחִי! נְנוּם הַמְדָּבְרָה.
אוֹלֵי לְנִי יְרוּחַ שָׁם בְּדַמֵּי הַצֵּהָה;
וְלֹא — מְהַקְלָע דְּוִים פֹּה בַּסְּעָרָה.
מוֹב בֵּי נִשְׁבַּ בְּדָךְ וְנִנְעַע דִּם בְּשֵׁאֵהָ.
מִנַּחַם מַעֲנֵל הוֹרוּיִק.

בֵּין קְבֻרוֹת אֱלֹהִים מְתִים.

ק ט ע י ס.
מאת א. ל. יעקבוביץ.

... ובלילה ההוא רץ בתפוזן כפעם הראשונה וכפעם האחרונה בין קברות כל אלהיו הישנים אשר קברים אחד אחר אחד זה כבר. וזה היה בית קברות גדול ונורא. בו השתרעו שורות ארכות של קברים. המתנשאים מעט מעל פני הארצה, ועליהם אין ציון, אין אות, אין זכר למי שנקבר בהם. בו לא נראו עצים נבוהים, רבי-ענפים, הפורשים את צלם הארוך ביום ומתלחשים בפחד בלילה; בו לא נראו אהלים קטנים, הקוראים אליהם את העיף מחיים לבוא ולשכב בקרבם, במקום אשר ימצא מנוחה נעימה לנפשו העיפה; פה לא היה כל דבר מושך את הלב, מדבר נחומים, נותן תקווה, — רק חרבות, חרבות... לא דאג המקבר לנקברים בידיו הוא, לא התאמץ ליפות את קבריהם ולעשות זכר להם, כי אם השליכם אל קבריהם כנצר נתעב, סתם עליהם את הגולל, עפרם בעפר, — וילך מבלי שוב עור אליהם כל ימי חייו.

שנתה את דרכה פתאם באופן חד ובולט. אל ההשכלה פנתה עתה עורף כליל; היא החלה להתודות על עונותיה ומטאיה הראשונים. התחרטה עליהם ברבים ובפרסיא ותאמר קדוש לכל אשר יאמר העם קדוש. והשקטיקא הזאת נרמה לה נוק רב מאד: היא התרחקה בכל פעם יותר ויותר מן החיים ותתכווץ בד' אמותיה של הלאומיות השוביניסטית. ומני אז אבד ממנה כל זיוה והודה, כל חיותה הפנימית, ובמקומה של ספרות חיה, אשר כל חיון וחיון מן החיים מוצאים בה קלסתר פניהם. אשר חיה היא ביחד עם קוראיה וקשורה אליהם בקשר פנימי חזק שאין להתיק אותו, כאשר תהיה כל ספרות וכאשר היתה במדה ידוע גם ספרותנו בשנות השבעים ובראשיתן של שנות השמונים. — קמה לפנינו ספרות מתה, ספרות של קריאות ריקות מתוכן ושיאפות לא ברורות.

חיון זר כזה, שתלך כל הספרות הלך והתלדל באופן כזה, היה יכול להגלות רק אצלנו. דבר כזה אינו יכול להיות אצל עם בתנאים נורמליים וטבעיים, שם קשורה הספרות בעל כרחו עם החיים. ואם השתלשלות הענינים תלך גם שם בדרך שהתונו למעלה, גם אז אינו נורם נוק וכליה להספרות. רק חלק מן הספרות יכול להתפתח (אם יכולים אנחנו לקרוא למהלכה זה בשם התפתחות) בדרך כזה. והחלק יהיה במשך הימים לאבר מדולדל בנוף הספרות אשר אם לא יועיל לא יויק. אצלנו, אשר חיים אנחנו עם בחוך עם, מציאות ספרות עברית בכלל עומדת בנס, ולפיכך, כאשר הלכה זאת, מאיוו סבות הלך והתרחק מן החיים הלכו גם החיים הלך והתרחק ממנה, את צמאונם לדברי תורה הרוו בני הנעורים בספרות העם אשר בקרבו ישבו ולכן אפוא לא היה חסרונה מורגש להם ביותר. ולא עוד אלא שגם את צרכיהם האנושיים והלאומיים החלו לדרוש בשפת העם אשר בקרבו ישבו. האנטילגנציה העברית שרה את שיר יה לא רק על "אדמת נבר" כי אם גם בשפת נכר.

כל זאת היתה סבה גורמת להיוון מעציב עוד אחד: את כל אנושיותנו קבלנו מן העם אשר בתוכו נשב ומעמי אירופא בחטיפה אחת. ובכן אפוא לא התמונה בקרבנו ולא התרכבה ברוחנו הרכבה פנימית וחמית. ולכן נולדה בקרבנו דר-פרצופיות, אשר על מציאותה יתאוננו באמת ובלב תמים הצעירים. אינם יכולים להיות בני אדם ועברים בבת אחת. מרגישים הם את דחיקתן של האחת על השנית, את מציאותן ביחד בקרבם כל אחת לעצמה — ומפולגים הם לחצאין.

וכן רואה אתה, ידידי, על פי הסקירה הכללית הזאת, כי הספרות היא עתה רחוקה מן החיים ואינה מתאימה אליהם כלל, וממילא מובן כי רחוקה היא מרחק רב גם מן הקוראים, היא אינה ספרות לאומית כספריות כל העמים המקולטרים, כי היתה רק ספרות-הלאומיות. ואל יהיה הבדל המושגים הזה קל בעיניך. ספרות לאומית אנחנו קוראים לכל ספרות אשר אינה נמצאת כלה תחת השפעת אחרים ואינה מסתפקת רק בחקויים ותרנומים, כי אם יש לה עצמיות מיוחדת, מתפתחת היא לפי רוחה המיוחדת, נושאת עליה חותמו של עמה ומצמינת היא באיוו דרכים מכל הספריות האחרות. לא כן היא ספרות-הלאומיות. זאת כל עיקרה עוסקת היא רק בלאומיות, מתרכזת היא כלה בתוך הנקודה הקטנה הזאת וממנה לא תצא. כל חיונות החיים יעסקו אותה רק עד כמה הם מכנינים אל דעתה העיקרית הזאת, וספרות כזאת לא תוכל למלאות

את נקודת-המסעד הנחוצה לו לתמוך עליה, למען לא יתנועע עוד כקנה לכל רוח פתאומית... ולפיכך הוא נעשה לכח פועל בחייו, ולו הסתגלה אל החיים וקבלה צורה ריאלית נכונה, היתה התנועה הלאומית מביאה ברכה רבה לנו. היא היתה מעוררת את העם להכיר את עצמו, לפתח את כחותיו הפנימיים ולהביא חיים חדשים אל עצמותיו היבשות. גם להספרות היתה מביאה חיים חדשים, בהכניסה אל תוכה תנועה והתעוררות, אבל אי-שבעיותם של היינו ומציאותנו בתנאי-חיים שאינם נורמליים פעלו גם פה את פעולתם לרעה על השתלשלות הענינים.

התנועה בהתגשמותה בחיים קבלה צורת "חבת ציון". בתחלה היתה אוטופית מאד: היא בנתה לה בנינים גרנדיוזים, האמינה כי בקרב הימים יעלה בידה לכונן לה בציון מרכז נכון ומקלט בטוח, העומדים בראש התנועה הזאת בקרבנו האמינו בראשונה כי חבת ציון תמצא לפתור את כל השאלות האיקונומיות והקולטוריות של עמנו, אבל כל זה היה רק דמיון יפה, בהתגלמה בפעולה ומעשה, בלבשה איזו צורה ריאלית היתה חבת-ציון זאת אחרת לגמרי, בחיים לא היה גם תנאי אחד מוכשר לזה כי תהיה סם מרפא לכל מחלות עמנו, כל החיים הסובבים אותנו לא רק שלא היו יכולים לתת להשתלשלות הענינים מהלך כזה, אלא שבאו עמה גם לידי סתירה וניגוד גמורים, החיים בעל כרחם צריכים היו לפכות לפי מהלכם המצוי, למען תקבל "חבת-ציון" את הצורה אשר חפצו לתת לה בראשונה דרוש היה גם מצד העם קבוצת הכחות והתרכוזות, דרוש היה לו לעשות צעד ענקים, ולזה לא היה עוד מוכשר ונכון, מעט מעט התחילה בהכרח למעט את דמותה; נסיגות החיים דברו בשפה ברורה כי עליה להסתפק במועט: במקום המדינה העברית הפצה להסתפק רק בזה, כי תיסד בפלשתינה קולוניות אחדות, אשר יספיקו מזון לאלפי הרעבים, ובכדי להשיג את תכליתה זו צמצמה את כל כחותיה בענין הזה ותעש את כל האמצעים, אשר לפי דעתה יכולים היו להיות לה באיזה אופן למועיל.

כבר ראינו למעלה כי הספרות לא השתרשה עוד בחיים ולא הספיקה עוד כדי צורך נכבד בהם בימים האלה, והתנועה הזאת נתנה לה גם דחיפה חזקה לא לפנים כי אם לצדדין ולא הור: כלה היתה כמעט לספרות הלאומיות הקיצוניות ודרישותיה היו אחרות ושונות מתביעותיהם של החיים, מעט מעט קרעה באופן רידיקלי את כל הקשרים אשר בהם היתה קשורה ואחזה אל החיים; וזה בעת שהללו שטפו וזרמו בחזקה והחזיקו במרוצתם את כל הקרוב אליהם, מבלי תת להם גם רגע חופש אחד להביט לאחור ולצדדין, עמדה זאת על פרישת דרכים וקראה לתשובה, הספרות, כלומר הסופרים, לא חדרו אז לעומק הדברים ולא הבינו, כי כמו שאין לעצור שטף המים במרוצתם למטה כך אין גם להוליך את אופני החיים אחורנית לפי חפצנו; וכי כל הקריאות הגדולות וכל ההוכחות הברורות, אם גם יעמד ההגיון על צדן, לא יועילו כלום בשעה שהחיים בעצמם מתנגדים להם, לו הבינה זאת הספרות, כי אז סגלה את דרישותיה אל דרישות החיים והשלימה עמהם באיזה אופן, ורק אז אולי היתה יכולה גם להשפיע מעט עליהם, אבל היא לא עשתה כזאת; בהיותה כמעט כלה ציונית, שָׁמָּה לנגד עיניה רק מטרה אחת: הגשמת רעיונה במעשה, תהיה באיזה צורה שתהיה, ולכן כאשר יצאה חבת ציון מאת האנטלגנציא העברית וידיה על ראשה, בראותה כי המעוט הזה אינו יכול ואינו חפץ להוציא אל הפועל את הפצה זה ותפן אל העם, אל האורתודוכסיה העברית; שנתה גם הספרות, את ה"מטקטיקה", בחפצה לקנות לה ולרעיונה את לב האורתודוכסיה מוכרחה: היתה להשתמש בכלי זין אחרים מאלה שהיו לה לפנים, הספרות

הספרות כקוראיה היתה צעירה עוד מאד, היא היתה אז בת-חיים במובן הפשוט של המלה הזאת; היא הביעה רק את דרישות החיים החדשים ודרישות הלב החפשי המתעורר לתחיה ומסיר את כל הכבלים והזיקים שהיה אסור בהם לפנים, לו הוסיפה להתפתח על פי דרכה הטבעית לאט לאט, היתה מקפת בכל פעם ופעם את החיים יותר ויותר; סגנונה וצורתה היו מקבלים גם הם את השנוי הנאות והרצוי; רוחות שונות היו מביאות אל תוכה זרמים חדשים, וכה היתה הולכת הלך והתפתח, הלך והשתלם.

מהלך הרברים היה באופן אחר לגמרי, עוד לא הספיקה זו להשתרש ולמצוא יסוד נכון בלבבות קוראיה, למלא איזה חסרון מורגש בחייהם ולהיות "לכח פועל" והנה בא רוח פתאום ותעש שמות נוראות בקרבה ותעמידה בחזקת סכנה...

רוח תזוית נשבה מן הצפון ותביא עמה מהפכה ואיסדרים בכל חיי העם העברי... בראשונה היה העם "משוגע ממראה עיניו ומשמע אזונו"; מכל עברים נשמע קול ועקה ובכי תמרורים; היללה הקיפה את כל המחנה; לב העם חלל בקרבנו מאד... עת מועטה עמד כמשותמם ולא ידע אנה לפנות ומה לעשות, ופתאום והנה החל לברוח מן המהפכה, הבריחה היתה בלי סדרים ובחפזון כבורח מן השרפה... וחוסר הסדרים אשר בחיים מצא את קלסתר פניו בספרות: גם בה נשמע רק קול צעקה המהירידה את הלבבות, גם היא התהפכה מצד אל צד ולא יכלה למצוא מוצא.

אז באה ריאקציה עזה בהלך-רוחם ומחשבותיהם של רוב הסופרים, עת כזאת מוכשרה להקיץ ישנים מקברים: הרבה דעות ומחשבות, אש נדמה כי כבר עברו ובטלו מן העולם, מתעוררים לתחיה, יוצאים ממחבואם אשר מצאו להם לפנים באחת הזוויות שבלב, מתיסדים בחזקה על הקרקע הטובה והפוריה אשר ימצאו להם ומתאורחים שם, בעתים כאלה תפרח גם המיסטיקה ותשתלם הרבה: בעלי הרז והסוד בונים להם אז בנינים גבוהים ומוצאים להם יסוד חזק בלבבות החברה.

ממילא מובן כי העת הזאת היתה שעת הכושר, כי תמצא מהלכים בקרבנו הרעה הלאומית בצורתה היותר קיצונית.

נחוצו להוסיף כי פה היתה עוד סבה אחת אשר הועילה הרבה מאד להפצתה של הרעה הלאומית בקרב רבים ממנו, בכל ארצות אירופא כמעט נשמע בעת הזאת קול קורא ומטיף לפרטיקולריזמוס לאומי, להגלי סבות שונות איקונומיות (אשר אותן יבאר בטוב טעם ודעת ה' קאוטסקי במאמרו המצויין "לאומיות עתנ"י) התחזקה שם ותפתח הרעה הלאומית, במקום העקרים הנשגבים אשר שמה על נסה הריבולוציה הגדולה הצרפתית, ואחריה החזיקו כל עמי אירופא המקולטרים, נשמעו עתה עקרים אחרים לגמרי, עקרים אשר תשים על נסה את הלאומיות השוביניסטית, ועמנו לפי מדת ההקוי השולטת בו מעולם, החזיק בשתי ידיו ברעיון החדש, בהיותו מוכשר לזה גם על פי מצב הענינים, די היתה בעת הזאת קריאה אחת, "לארץ אבותינו!" כי תפנינה העינים לעבר הזה ויתמכו בה את כל תקותיהן.

כך נתעורר ונולד בקרבנו הרעיון הלאומי: הוא בא ביחד עם הפתאומית אשר נשבה מבחוץ אל מאנה ישראל וקנה לו יסוד בעת המהפכה וחוסר הסדרים, מפני סבות שונות, אשר בארנו למעלה, קבל צורה מיסטית ויהי באיזה אופן תהיה דעתנו על הלאומיות, מוכרחים אנחנו להודות שזוה צורך נכבד בחיי העם העברי: הוא מצא בו

ואמנם כל ימי חייו לא שב עוד אליהם, גם זכר לא זכרם עוד, גם לא העלם עוד על לבו, עד בוא הלילה הנורא ההוא, האחרון לו על פני אדמות.

ואפל היה הלילה ההוא, ושחור היה. אין ככבים על פני השמים ממעל ואין אור על הארץ מתחת; רק חשך ואפלה מסביב, רק חשך ואפלה בכל.

והשך ואפלה שבעתים בין הקברים.

והוא רץ ביניהם כמשתולל. ראשו מורד לארץ, פניו מכסים חשך ואימה, עיניו השחורות, אשר אשן ככתה זה כבר, הפיצו עוד הפעם זיקי אש, והן הביטו כפחד מסביבן, כמו מבקשות מפלס; ידיו משלבות על לבו, כמו יספיד את המת.

ברגלים קלות רץ מן הקבר האחד אל השני, משורה לרעותה, כאלו רדפו אחריו. זיש אשר התיצב פתאם על יד אחד הקברים, ועמד רנע אחד והתבונן אליו — ורץ כרנע משם והלאה, מבל' הוציא הנה מפיו וגם מבלי האנח.

ובמחור רצו כמורו בתפוזן זכרונות נשכחים זה כבר, אשר שכך אך עתה לתהיה.

זוכר הוא עתה את כל אלהיו אשר היו לפניו בקרבנו, אשר השתחוה להם ויעבדם ואשר קברם פה אחד-אחד בחרבות השוממות האלה.

זוכר הוא עתה כל מיתה ומיתה, אשר בה מת כל אחד מאלהיו כל צעקה וצעקה אשר הוציאו ברגיעהם האחרונים, כל צחוק וצחוק אשר התפרץ מגרונו הוא למראה ענוייהם.

הכל עומד כמו חי לנגד עיניו, והוא רואה ושומע עוד הפעם את הכל.

וזוכר הוא גם את אלהיו הראשון. זוכר הוא איך השתחוה אליו ואיך עבד לו. זוכר הוא את כל הקרבנות אשר הקריב על מזבח. את כל טפה וטפה מדמו החם או אשר שפך בעדו ואת כל אשר עשה לו.

והוא מת בכל אלה.

ואז לא צחק למראה ענוי המת ולא התענג עליהם, כי אם בכה בכי-מר, מרט את שערות ראשו, ספק את כפיו, התגולל באפר וימאן להתנחם.

גדולה היתה האבדה ולא האמין אז כי יכולה היא לשוב אליו.

אחרי כן, כעבור ימים רבים, התנחם. כי מצא לו אל חדש, אשר מצא גם בו את כל אשר מצא באלהיו הראשון, וגם עוד יותר מזה. וישתחו לו, ויעבד אותו, ויקריב על מזבחו קרבנות, וישפוך בעדו את דמו, וימסור עליו את נפשו.

וגם הוא מת.

והפעם לא גדלה עוד האבדה כבפעם הראשונה. הפעם האמין כי ימצא לו אל אחר, אל טוב מן הקודם לו, אשר לא ימות ואשר ימלוך לעולם.

וכאשר מת גם השלישי, גם הרביעי, אז הסכין לכל אלה.

או החל לבחר, לו אלים, אשר עבד אותם בכל ימי חייהם ובמותם — ויקברם ויכסם בעפר וילך לבקש לו אחרים תחתיהם.

ובמצאו וידע מראש כי גם הם ימותו ונירלם יהיה כגורל הקודמים להם.

אהרי-כן היה לו כל זה לצחוק-שעשועים נהמד, אשר החל למשוך אליו את לבו, והוא החל לאהבה את המחזה הזה.

ואז המית בפעם הראשונה בידיו הוא את אהר האלים, למען התבונן אל זעזועי-המות ואל העויות פני המת המשונות.

ומאו הסכין לעשות כזאת מדי פעם בפעם, וימצא לו עונג בכל אלה.

ואחד אחר אחר, אחד אחר אחד המיתם במיתות משונות ויקברם ויכסם בעפר בצחוק קל על שפתיו.

ויש אשר לקח מלוא-הפנים מן האלים הרבים המושלכים סביב בכל פנה ופנה, על כל צעד ושעל, וישליכם את האחד על השני, גל גדול וסבך, אשר בו נחנקו האחד אהרי האחד — ואז צחק צחוק גדול.

ויש אשר העמיד על המערכה שני אלים, איש לעומת רעהו, ויצו עליהם להלחם איש ברעהו ולהמית זה את זה.

והוא עמד וצחוק קל רחף על שפתיו.

וזירה בנה לו, ובעת אשר חשקה נפשו בשחוק, ויצו על האלים לשחוק את „שחוק-המות“.

ולפעמים היה מחבק את האל המת בזרועותיו ויילל אתו יחד יללה גדולה, יללה מרה, — ויהי לו גם זה מעין שעשועים.

ואחרי כן, כאשר קצה נפשו גם בכל אלה יחד, ויאסוף את כל השרידים אשר שרדו עוד וימיתם פעם אחת. —

„ — וסוף לכל אלה!“ — אמר בקור-רוח ובכבוד-ראש.

„ — כאלו אי-אפשר לחיות בלי-אל — חת-ה-הה-ה!“

והוא האמין אז בכל לבו, כי יכול יוכל לחיות גם לבדו.

וכאשר שאלו אותו:

— מי אתה?

ענה:

— אנכי הנני אנכי.

— ואלהיך?

— אנכי.

— ומשאת-נפשך?

— אנכי.

והוא לא ידע אז, כי גם אחרי המיתו את כל אלהיו ואחרי חרלו להאמין בכלם, עוד האמן יאמין באל — בו בעצמו, שהיה לו עתה לאלהים.

ואמנם האמן האמין בעצמו, בנאותו, בגדלו, — ורק האמונה הוואת היא אשר נתנה לו היים.

מה רבו החיים גם בתוך הדממה אשר מסכיב! אין קולות חזקים ואין תנועות-נסות... רק שם מתוך היער, הרחוק כמאה צעדים מענלת מניחת, תעלה באזני שירה מפורטת אשר ישירו שני זמרים... ושם, מרחוק—לא אדע מאין—ינשא אלי מתוך בצה נעלמה קרקור צפרדעים, המקביל מאד אל השריקה הדועדת, אשר ישמיע כאיזה מקום סתר בעל-חי לא-נודע לי... לעתים רחוקות אני שומע גם את קול נחירת הסוס, הרועה לא-הירהק בשרה-בי את הבעיטות הכפולות של שתי רגליו הקדומות, אשר כבל אותן בעל ענלתי האכר, לבעבור לא יחור לרעות במרחק רב... ואם אקשיב היטב, או אשמע גם את קול התות הענפים היבשים, הנוערים במדורה הקטנה, אשר הבעיר בן לויית האכר על יד גזע עץ נכרת, כעשרים צעדים אחורי מראשותי בענלה... וכל אלה הקולות לא יפריעו את הדממה; ויהי ההפך, כי עוד הם יחיו וישעומו אותה, כאשר כן יחווה וישעומוה גם הריחות הרעננים העולים מן התבואות והעשבים השונים, וביחוד ריח הנרש המתוק והנעים מאד מאד...

ואני שוכב פרקדן ומביט אל השמים, מביט אל הישלוה הבהירה והעמוקה, אל דבר אשר אין לו קץ ואין לו ראשית שהוא נלוי וכמוס ברקיע השמים כאחר... ונפשי, השלוה גם היא, מתענת ומתענעת... וטוב לה ונעים לה... ואין הפה יכול להביע את כל זאת, וגם אין המחשבה יכולה לתפוש אותה... ורק הרגש אנחנו יכולים...

ואני שוכח את כל חשבונותי הסבוכים אשר לי עם הטבע, ואני שוכח את כל תביעותי הרבות אשר אני תובע בו, ואני שוכח גם את פרטיותי ומרניש את עצמי רק כחלק קטן ודל מיצור אחד גדול ונעלה ורם

וצלצול רפה של פעמון מניע לאזני מן היער. — ואנכי שומע ומקשיב. — הצלצול יגבר... יחזק ויפורט... הנה גם קול שעטת פרסות סוסים... גם קול קפיצת אופני ענלה, המתגלגלים בדרך-כפר לא סלולה ומקולקלת, המלאה מפלי ענפים השכועים בה לארכה ולרבה.

וסוסנו יצהל, ובעיטותיו הכפולות תשמענה זו אחר זו.

ואני מתהפך על צדי ומסב פני אל היער... ענלה רתומה לשני סוסים מתפרצת ממנו.. רנעים אחרים — והנה היא דוהרת ומתגלגלת על פני: הסוסים רצים במלוא מהירותם, בעל הענלה העיוני, היושב מפנים, אוחו בידו האחת את המושכות, וידו השנית מנפפת על גבי הסוסים בשוטו בחשק גדול, והנוסע — סוחר על פי לבושו — היושב מאחור, מקטיר סיגרה ורוקק במהירות ובכובד ראש מיוחד, שניהם נעים ומתנודדים פעם הנה ופעם הנה מקפיצותיה התכופות של הענלה הפשוטה... אך כל אלה כבר עפו מנגד עיני הלאה, הלאה... הסוסים, הענלה ונוסעיה כבר נהפכו לעיני, הרחק הרחק בשדה, לכתם קטן ושחור, ההולך ומתמעט וכלה... צלצול הפעמון יחלש... ידום... וכבר אין עוד כל תמונה... וכבר אין קול ואין קשב...

ואנה נחפזים הסכלים האלה? לא אדע את הדבר הזה, חי נפשי, לא אדע! וכל עמל החיים ותלאותיהם והכליהם מתעוררים לנגד עיני

ואני מתעורר ומתבונן אל עצמי: מה אני עושה ומה אני חושב או מרגיש?

אני שוכב על צדי כבראשוונה, ופני אל היער. — הירה כבר החל להסתתר שם, מאחורי החורשה הרחוקה וכל השדות מסכיב כמו בעלטה קלושה ומלאה חיים. — ואני מתבונן בפעם הזאת אל השדה המשתרע

וגם רנע אחד לא חדל להאמין בעצמו באמונה חזקה, — עד הלילה הנורא הזה.

בו ראה פתאם את עצמו חלש, קטן, שפל, איך-אונים, ואמונתו בעצמו אנדה פתאם, ואלהיו האחרון שכב על ממתו גוסס לעיניו.

ולעיניו ננלו או ועזועי-המות הגדולים והאיומים מכל אשר ראה עד הנה ומכל אשר יכל לתאר לו.

ואימה גדולה ונוראה חבקתהו פתאם בזרועותיה החשכות.

ובעיניו התלקחה שלהבת גדולה, היא השלהבת אשר בערה בהן בשעה אשר הספיד את אלהיו הראשון.

וחבוק-פחד ורעה שאל לנפשו:

— האמנם אי-אפשר להיות בלי-אל? —

וכמשתולל רץ אל קברות אלהיו הישנים: אולי עוד נשאר אחד מהם בחיים, אולי שב אחד מהם לתחייה.

אך לשוא.

גם אחד מהם לא נשאר בחיים, והמתים לא ישובו עוד לתחייה. לשוא!

לשוא. — מכל העברים מתנשאים מעל פני האדמה קבוצים-קברים, חרבות-חרבות, כלם מכסים, כלם סגורים — לשוא!

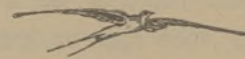
אך הנה הוא בא עד קצה השדה: עוד קבר אחד נשאר, והוא פתוח, כמו נכון לבלוע מת חדש.

הלא זה הוא הקבר, אשר בו יקבר אלהיו האחרון, ואתו גם הוא בעצמו.

ובידים רועדות הציב ציון על הקבר האחרון הזה:

וביום בו מת אָלִי —

בְּמַתִּי גַם אָנִי.

לִילָה בְּשָׂדֵה.

רשימה

מאת מ. ב. לִבְנִיק.

ליל קיץ יפה ובהיר.

ופרקדן אנכי שוכב בענלת-אכר על ערמת הציר יבש הנותן ריח, והענלה אשר התקרה מן הסוס עומדת על יד שדה-כר קצור, לא רחוק מן המסלה הראשה.

ופרקדן אנכי שוכב ומביט אל השמים... מה שלוים השמים, מה צלולים, מה רחבים ומה עמוקים!... וממעמקים האלה מציצים הככבים, והם, כאלו מלאו צניעות וענוה, אינם בלתי אם רומזים, רומזים אל הארץ בנעימות ובחבה רכה; ואולם הירח לא יסתיר את אהבתו: במלוא עינו יביט אל הארץ בחשק רב, כאוהבת המסורה לאוהבה בכל לכה, והארץ מלאה את אורו וחולמת חלומות טובים, חלומות האהבה...

ומתחת...

עם בתולות כביכול, סגולה לעצירת המגפה. במקומו עמד הקהל וזכה תחלה בנשואים ליונטל הקטע המפורסם הוהל על ירכו סמוך על ידות של עין בשתי כפוי: זווגו אותו עם הקבצנית המפורסמת כמותו, בעלת שינים רחבות ומחוסרת השפה התחתונה. המגפה נבעתה מפני זווג זה, ולאחר שהיתה הולכת ומקת בני אדם רבים בעיר — נשאה לבסוף את רגליה וברחה... ובפעם שנית עמדו ובחרו בשוטה של הקהלה, הטפש הידוע נהומצי. שוטה זה פרש את כנפיו כלומר הינומא, בבית הקברות נגד זקני הקהל הכסלוני, על ראש אותה הבונרת, שמילדותה זרחה צרעת בנבחתה ובקרתה כעטרה, ושהיו מעבירים עליה השמועה בעיר שהיא אנדרונינוס. אומרים, הקהל היה משמח חתן וכלה, חוננים ושותים — והלולי וחינוי בין הקברים, „הניחו להם!“ היו אומרים, „פרו להם היהודים, יפרו וירכו על אפה ועל חמתה של המגפה... ישעמו להם אף עניים מרודים חיים של הנאה בימיהם...“ אבל אין זה מנוף הענין, כללו של דבר, לא זכרו את פישקא וישכחוהו ועדיין בחור הוא כשהיה. אפילו אותה ה„דודה“ החרומה, שדרכה לרקד ברחובה של עיר לקול כנור משונה, שבן לויתה, מין כנר, מנגן כביכול עליו בידו ומסתייע בשעת הרחק בשיר של פה, מרקת ומשמעת על הנדבות לזווג עניים ועניות חשובות כמתים, שלא להבטל חס ושלום — דודה רחמניה זו אפילו היא שכחה את פישקא והניחה אותו להיות שרוי בלא אשה. ודאי יש בזה משום צער בעלי חיים, אבל מי החייב? מסתמא מזלו נרם לו כך. פישקא היה רניל להלך יחף ובלא קפוטא ואין עליו אלא כתנתו הטלואה, „ארבע כנפות“ מוזהם ומכנסים רחבים עשויים קמטים וקמטים ותלויים כשקים. מלאכתו היתה: הלוך וקרוא ביום הששי בחוצות כסלון: „עמדו בעלי-בתים ולכו לבית המרחץ!“ וכך היה מכרזו ביום הרביעי לנשים. בימות החמה כשנחבשלו הירקות נשמע קולו המשונה ברחוב היהודים: „בצלים, יהודים! ושומים, יהודים!“ בבית המרחץ היה שומר המלבושים, מניש קיתון של חמין, מקפל כתונת מוזהמה ומכניסה לתוך בית ידה וקושרה מבפנים כמומחה, נושא נחלת ונותנה לתוך מקטרת. ובשכר כל היגיעות הללו קבל מטבע בת שתיים ושלוש פרוטות. את פישקא היו רואים כאחד מבעלי „כלי קרש“, ובשביל כך זכה לכמה דברים, כגון: לחזור על הפתחים בפורים ובחנוכה בכנופיא של כל משמשי המרחץ הממונים על המים, על הסקת התנור, על ההבל ועל האצטבא העליונה, לבוא בכנופיא לסעודה של מצוה בליל „קריאת שמע“ וברית מילה אצל בעלי הבתים ולזכות בכוס יי"ש ופרוסה של דובשנית, לחזור בתרמילו על פתחי בעלי בתים לקבל מהם תרומת מצה בפסח. את פישקא זה הייתי מכיר מימים רבים, נכנס עמו לפרקים בשיחה ונהנה פעמים מדבריו הנאה מרובה. משמע, שלא היה שוטה כל כך כמו שנדמה למראית עין. בכל פעם שאני בא לכסלון, קודם לכל מלאכותי, אני משכים והולך למרחץ הקהל שם, כדי להגיעל בהבל את כלי ולההליץ את עצמותי על האצטבא העליונה. אפשר אתה מלגלג עלי — ואני אומר לך: אין אצלי תענוג גדול יותר מזה. תמיהני אם יש בעולם המדה טובה לגוף מזעה. ובפירוש אני חוזר ואומר לך, שהייתי נהנה מאד מאד אפילו במשהו זעה זו שאני מויע כאן, אלמלא השמש היתה מכה על ראשי.

— הרתיע, ר' אלתר, הרתיע עצמך, במחלת כבודך, עוד מעט. —
 א-א! אתה שופע עכשו, אל תשלט כך עינא בישא, זעה מרובה... כזה ראה והרתיע לך! — כך, כך...

בין ענלתי, ובין היערי. — השדה הוה-חציו הראשון, זה הקרוב אלי — קצור, והחצי השני, זה הסמוך אל היער — עורנו קמה. — על חציו הקצור עומדות פה ושם אלומות פזורות, והן נדמו לי כשיירת נוסעים זקנים, חגורים במתניהם, אשר עמדו לנוח באמצע הדרך... ועיני נשואות גם על העצים, העומדים בטוחים וכמו שקועים במחשבות, כזקני החכמים העתיקים... —

ואני נזכר ומקשיב עוד הפעם לשירת שני הזמירים, המזכרת לי בפעם הזאת את פטפוטיהם הנעימים של ילדים צוהלים ועליונים. — הנני מקשיב עוד הפעם לקרקור הצפרדעים ולשריקה הרועדת של בעל-החי שאינו נודע לי. — ואני שוכח עוד הפעם את חשבונותיהם הסבוכים של החיים, ונפשי עוד הפעם שלווה ומתענגת ומתעדנת... מתעדנת עד לשכרון... עד לשכרון ושנה — — —

ספר הקבצנים.

(נ' כפופה).

ספור-המעשה

גדפס בהשטרלות

מענדעלי מוכר ספרים.

ה.

בבית מרחץ זה של הקהל בכסלון קבע לו מקום דירתו מנעוריו בחור אחד — פישקא הנר, מי הוא זה פישקא ומאין הוא? — שאלה זו לא עלתה על דעתי ולא על דעת איש מעולם. מה בכך! הרי לך עוד בריה אחת בעולמו של הקדוש ברוך הוא ופישקא שמה, כשאר בריות עלובות כמותו, העולות ונוצצות אצלנו היהודים בפתע פתאם ככמהין ופטריות, לקומתן ולצבינון כבת אחת, שלא להרניש מתחלה בהיותן ובגדולן, נתקבצו ויושבים להם שם קבצנינו יחד בשפל בקרן חשכה, פרים ורבים בחשאי—ומי נותן דעתו לכך? ישרצו להם ובמקום חשך וצלמות זה הטף הולך וגדל ועומד על רגליו — ופתאם יציצו מעיר יהודים קטנים: פישקלוניס, טורדוסונים, חיימונים, יוסינונים, חצקלוניס, ערומים, יחפים ו„ארבע כנפות“ לבד עליהם, ואתה מוצא אותם על כל פסיעה ופסיעה בכל מקום: ברחובות, ליד שערים, כמבוא פתחים ובבתי מדרשות. — לומר שפישקא בריה נאה הוא — אי אפשר. ראשו עליו כקערה סגלגל ומרודר, פיו רחב, שיניו כרכומיות ועקומות מנמנם בלשונו ואינו הונה את ה„ריש“ כראוי, נבו מעוקם קצת והוא חגר ברנל אחת. ואותו בלשן כסלוני, הידוע לאחד ממניחי הלשון בימיו ומהמיהדים את ה„בלעוים“, היה כורך השם הלועזי ושם הקדש וקורא ביחד „נון-פישל החנר“. לנגל עליו אותו הפקח האחד שהיה בכסלון ואמר: אם כן, יקרא שמו „נון כפופה“. הבחור פישקא כבר נגר. מצדו היה מוכן כבר לישא אשה ולזכות את כסלון בפרי בטן, אבל מולו הרע נרם ושכחוהו ונעשה כמין סחורה בלה זו במסחר הספרים שלנו, המונחת כאבן שאין לה הופכין, ולא עוד אלא ששכחוהו אפילו בשעת תחליץ לצבא התניח-לירע. כלומר, כשהיה הקהל הכסלוני חוטף בשעת נהלה ואנדרלמוסיא בני עוני אומללים וכל מיני בעלי מומים: מצורעים, אלמים, חגרים, סומים, שומים, הרומים שרועים, גבנים ומרוחי אשך, חוטפם ומכניסם לחופה בבית הקברות

בין שניהם—ושלשתם כאחד מטבילים מטפחותיהם המוזהמות ומשתטפים מתוך ספל אחד. חבורה של יהודים בעלי צורה: מיוחסים, עשירים, בריות חשובות, יושבים בראש ומסיחים בעיני העיר ובצרכי צבור: בטכסא. בעזי פנים שבדור, בתרומת הצבא, בכחירת ראשי קהל ורבנים, בפקיד השוטרים החדש. אחד מחשובי הבטלנים נטפל כספחת לחבורה זו ומתחיל מספר בתלמוד תורה, בגורות חרשות, בחטאים שבעיר, ובתוך כך נחין ולחיש באזניו של כל אחד ואחד דבר סתר... פתאם בא אצלם פקה אחד המבקש כהונה לעצמו בעסקי עדה ומזמין בפנים שוחקות ובחלקלקות לאצטבא עליונה את התקוף שבהם, להטעימו שם בעצם ידו טעם של הכל זה, שלא טעם אותו אדם מימיו. אותו הבטלן החשוב, שאף הוא רוצה באחת הכהונות לאכל פת לחם, מערים אף הוא בתחבולה זו על אחד מן המיוחסים, מרכין לו ראשו כהנופה ומזמינו גם כן לאותו מעשה... הכל עולים על האצטבא. החום גדול, הירדים עוסקות, המכוכבים נהנים—ולא בכדי חבטו חבטיא... בזכות המיוחסים ההבל מתנבר, קטן וגדול, נער וזקן מזרזים ונוטלים את כליהם, כלם מתפרקים ברום המרחץ, מתעדנים ומשמיעים יחד בקול „ויריזיוי!“ בנעימה, בנחת רוח... ובאותה שעה אני בודד לי, משתטח יחידי בקרן זווית על המעלה העליונה וחובט את עצמי חביטה גדולה ברוב עוז ובנעימות...

— אוי, ר' אלחיר, הרתיע'נא! בבקשה ממך, רתיעה כחוט השערה!... לשמאל, לצד צפון...

אלחיר מעמיד עיניו עלי בתמיה גדולה, כאלו אני מטורף, מנענע בכתפיו ואומר:

— נצ'נצ'...

— מה אתה, ר' אלחיר — אומר אני, לובש צורת תם, כאלו איני מבין 'נצ'נצ' זה מה פירושו — מה אתה מדבר?

— מה אני מדבר? — מתרעם אלחיר, הופך פניו מאצלי ודובב בינו לבין עצמו — אני — לא כלום... הוא בעצמו מדבר ומדבר... תשעה קבין שיחה, רחמנא לצלן... ובמה? במרחץ! מאי קא משמע לן? ברוך השם, במרחצאות הרבה הייתי בחיי... המרחץ שלו בפניהם... דברים בטלים... למה לא יספר יהודי עקר הדבר, מה שפתח...? בקצור... א — המתן קצת, ר' אלחיר — מפיסו אני בדברים — הבהילות למה? המתן עוד מעט ואנוה לי שעה קלה...

ו.

אלחיר טרה טרחה לבטלה בדשון פי התוליא העליונה של קנה מקטרתו, שהיתה מוזהמת ביותר, נוטלה אחר כך מעל הקנה כשהוא כועס עליה ומקללה, נועץ במקומה אבוב של נוצה, נותן אש במקטרתו, מתחיל מפעפע פ'פ'פ'סיו — ותמרות עשן מפיו יוצאות. — לאחר שנתתי לנופי מנוחה חזרתי לספר:

— למחר הייתי זריו ובאתי לבית המרחץ קודם שבאו לשם בני העיר. בעריל החובטן יושב לו בפריזודר על הספסל וכלי רחץ, נתונים זה על זה, חומה לו מימינו ומשמאלו, והוא מפקח בגל של זמורות, בורר מהן בכונה, כאשה זו הבוררת קטניות, וקושר הביול ות חבילות, סמוך לו עומד ומתחמם אצל התנור איציק שומר הכלים, — יהודי בעל-זקן המשמש ככהונה זו כשלשים שנה, וכל עבודתו אינה אלא עמידה בחבוק ידים, שימת עין על צרורות הבגדים ואמירת לרפואה! לכל אחד ביציאתו מבית המרחץ, וזו היא פרנסתו — עומד ופוקח בקול כשהוא פושט את כפיו, עושה חשבון כמה אשתו תובעת לצרכי שבת, קובל

— ד'ך, ר' מענדיל, ד'ך! — אומר אלחיר מהרעם — כמדומני שאני שוכב כרבעי. אל נא תענה נפשי ברוב דברים. דבר בלשון קצרה.

— המתן, ר' אלחיר! עוד היום גדול! — אומר אני וחוזר לספורי:

— כשהייתי בכסלון כמה שנים קודם לכן וראיתי את פישקא מרחוק ברחובה של עיר, עמרתו מבלבל ומשתומם. פישקא שלי, אני רואה, הולך צולע על ירכו, הרור בקפוטא חדשה, בנעלים ובפוזמקאות חדשים, כובע גדול בראשו, ועל לבו בנד „ארבע כנפות“ של בויץ חדש ונוצין משוקד בציצים ופרחים גדולים ואדומים. דבר זה מהו? מהרהר אני בלבי. אפשר נמלך הקהל וסוף סוף בחר בו לחתן-הלי-רע? אבל באותה שנה לא באה מגפה על כסלון... לא משום שטיהרו את הנהר ופינו את האשפתות מתוך הרחובות, אף לא משום שבעלי הבתים נמרו בדעתם לשנות מן המנהג, שלא להוציא מעתה את הובל ואת העביט של שופכין לרשות הרבים לפני פתחי בתיהם — חלילה לחשוד כשרים בכך! אלא הרבר פשוט — מעשה נסים היה... אמת, היהודים באותה שנה היו חשים במעיהם והרבה מהם מתו, אבל אין זה מחמת מגפה, חס ושלום; אלא מחמת אחת מן המחלות שהיתה מהלכת בעיר באותה שנה — והקשואים הייבים!... הקבצנים התאוו תאוה וקפצו על הירקות החדשים ונענשו... אבל אין זה מנוף וענין, ועד שאני עומד מהרהר ומשתומם כך — נתעלם פישקא מן העין, ובעונותי הייתי באותה שעה הש במתנים, לא עליכם. וקצת הייתי בעצמי החייב, שעברתי על עונת הקזה ולא הרכבתי קרני דאומנא על גבי, כמנהג העולם, חוץ מעשר עלוקות. בזמן ארוך של כמה חרשים... ובכן קבלתי על עצמי; מחר, אם ירצה השם, אשכים ואלך לי, בלי נדר, למרחץ, אשהה שם כמה וכמה שעות ואבחיין... לא טעמו של פישקא בלכר, אלא אף טעמם של שאר דברים... המתרנשים ובאים לעולם. המרחץ — היהו המקום היחידי בשביל יהודי לתהות זה על קנקנו של זה, להוציא לפני אחרים את כל רוחו ולקבל מה שהם מוציאים לו... במקום זה מתגלים לו לאדם סודות הרבה, שם עסקים הרבה נעשים ונמרים והרי הוא כיריד לכל דבר. הרוצה לראות מרחץ זה בכל המונו יבוא לשם ביום הששי. שני רופאים יושבים בזווית אחת וכלי אומנתם בידם, ולפניהם יהודים הרבה. רופא אחד מגלה גלגלות, ואהר מעביר תער על השרדאות, על השוקים ועל המתנים, חובל ושורט בבשר ומרכיב קרני דאומנא — ודמם של ישראל שותת ונשפך על הרצפה כמים — מעורב בשערות נוזות ועלים של זררים הכוטים. נר זה שאצל הרופא, הפתילה שלו מתפרדת והוא אינו רולג יפה, מתמוזו ומתיו ניצוצות ברתחה, והשלהבת עכורה ומשונה, על כלונסאות שבכתלים ושבכתרה אצל התנור תלויים, כמו כהנות של מלבושים, כל מיני בגדים; כתנות, פוזמקאות, טליות קטן ומכנסים מכל המינים, קפוטות קטנות עם גדולות, וכובעים חמים ומקרחים בתוכם, קולי קולות על גבי האצטבא העליונה: יהודים, קצתם שוכבים שם בלא כח נאנחים ונאנקים, וקצתם מזוינים בחבילי זרדים וצועקים: אוי, ישראל בני רחמנים! יהמו נא רחמכם! אוי, הבל, הבל, בני ישראל! הבל!... המרחץ מצונן, הכל צועקים, ואין פושט יד ומולף רותחין על אבני התנור המלובנות; עד שלבסוף עומד ליץ אחד ומעלה הבל הרבה כהבלה של ניהנם עד כדי חניקה. שני יהודים צנומים מתנחמים זה עם זה על ספל מים אחד, זה מושכו לכאן וזה מושכו לכאן ואחד מנרף את חברו. מלמד כחוש אחד התועה כאן בלא כלים בא ומכריע

של דבר? — הכחור, ימח שמו, חוזר בו!... הואיל ואמו, שכמה שנים היא מבשלת אצל הגביר שלנו יחיה, בוכיה, צועקת, מתרננת וקוראת תגר על הישרוך שלא לפי כבודה הוא. השמוש של כמה שנים בבית הגביר — לרברי הכל כבוד הוא: מעורבת היא עם בעלי בתים הרבה שבעיר היוצאים ונכנסים אצל הגביר שלא כדרכו, דרך בית הבשול; מומחה היא בעשות קוגיל טוב ושמן על פי קבלת האנצי ז'ל ואין כ-הירימזליה" בכל העולם; דבריה נשמעים באישלז; שמש בית הכנסת מכבדה ומביא לה, הוא כעצמו, את האתרוג לברכה. הון בית המדרש קורא לפני המגלה בבית הבשול, וריקלא המקריאה לנשים שותה אצלה בוס סיקוריא בראש השנה לאחר קריאת התורה. ועכשיו—למה זה יבוא בנה וישחיר את פניה לעת זקנה ויחלל את שם כבודה?... לא! אינו רוצה! ואפילו כתוש אוחו במכתש, הלקהו מכות מרדות ומלקות ארבעים והוא עומד וטוען: 'ממאן אני! איני רוצה בה, בכלה זו!'—ואנהנו יצאנו מאצלו אכלים וחפויי ראש. אבל לא על החתן אנו מצטערים, אלא על הסעודה. סעודה זו, דגים ובשר, מה תהא עליה? אנו המתעסקים בדבר היינו עמלים טרודים ורצים כל היום כלו; אף שכר השדכנות עדיין לא קבלנו... הכל על יגיעה מרובה זו שהיתה לבטלה!... היינו עומדים ונמלכים, שקולים וטרים, נושאים ונותנים, ועלה דעתנו — פישקא. יבוא הוא וינאלנו מן המיצר: יהא פישקא החתן! למאי נפקא מינה? ומה איכפת לו? והרי אנו צאים עתה לזכות אותו להכניסו לחופה במקום הכתף. ועד שהיהודים מדברים ופישקא בא. ההוקנו בו, במציאה זו, שלא להרבות עמו תחלה שיחה וטענות ומענות 'בחור! שא רנליך החלושות! רב לך היות בטל!... לך, בחור, והכנס לחופה!' לא הספיק פישקא להמלך בדעתו—וכבר היה נשוי והכל שריר וקים...

אותו הלילה היה לבני החבורה ליל משתה ושמחה. אכלו ושתו, מברכים ומשמחים התן וכלה.

ופישקא — הוא יוצא עתה בקפוטא חדשה זו שהיתה מזומנת מלכתחלה לשם הכתף — 'ופרייך' הוא! בבקר הוא מוציא את אשתו היתומה הסומית, מוליכה ומשיבה על מקומה אצל בית הקברות הישן, ובערב הוא מחזירה משם לביתה—וזהו כל עבודתו יום יום, מזונותיו מצויים לו לפישקא. זונתו אשת חיל היא ופרנסה טובה בידה. זוג בעלי מומים אלו עולה יפה, דרים כהבה וברעות, זה חניר וזו סומית, זה מתמלא מוז וזו מזה ואין לזה על זו כלום.

זהו המעשה, ר' אלחיר, שבעריל החובטן ספר לוי. כוא וראה מה שנעשה בעולם; איך מרכיבים אצלנו היהודים הגרים עם סומים; כיצד מכניסים לחופה, מזונים וזונים — ובשכיל מה? כרי שהמתעסקים ישתו וימלאו כרסם, כך הוא אצל הקבצנים מדלת העם וכך הוא המדה אצל העשירים. אף אצלם זוגים משונים נעשים, לא לשם סעודה ממש אלא מפני כונות, פניות וטעמים הרבה. אבל אין זה מגוף הענין, אל תראג, ר' אלחיר! אם נכשלת עכשו בזוג שני בחורים — כנגד זה יעלה בידך, אם ירצה השם, לזוג זוג אחר. אל תתיאש, ר' אלחיר! חזק ואמץ! רואה אני כך שמומחה אתה; תפסת דרך אומנות זו מיד, בתחלת מעשיך, כתלמיד חכם נמור, אדרבא! מודה אני לך שיפה התחלת בעסק חדש זה, יפה מאד, כשדכן המדינה. אלא מאי—בחור?... המל הבלים!.. אבל כשתבוא בתולה לידך — לא תחמיצנה!.. סומית הנרת אלמת — קומי, בת, ולכי לך! לכו, למול, לחופה! המדפים תובע כסף, הסוסה — מזונותיה, הבתולה להנשא צריכה, אשתי ירדה זכר, למול טוב. ובכן קומי, בתי, והכנסי לחופה.

לפני בעריל החובטן על הדרול שכר העבודה בזמן הזה, מלגלג על כל אחד מבעלי הבתים ומספר בננוהם: זה—מעשיו כך, ופלוגי כך וכך — לא אלה בני אדם ולא זה המרחין שבימים!... לשעבר, אפילו הקמץ לא היה פוחת מחמש פרוטות בשכר טרהה, ועכשו—רוקק בעריל ומסיים—ועכשו... לא היה העולם מפסיד כלום אלמלי נתקעקה ביצתם של כלם!...

כיון שראו אותי בעריל ואיציק עמדו ואמרו לי 'ברוך הבא!' בשמחה גדולה. זה כמה שלא ראינו זה את זה ולפיכך חבה יתרה נודעת לי מהם, והייתי עתה אצלם אורה יקר מאד. בתוך שיחה שאלתי אותם על פישקא ואמרתי: 'פישקא שלנו היכן הוא?'

— פישקא — אמר בעריל, מנענע בחבילה שבידו—העיהע! פישקא אדם גדול הוא עתה! בעל הוא! שרוי בנחת...

— פישקא — אמר איציק, מנענע בראשו — פישקא הרי עתה 'פרייך'!... יהי רצון שיהא מולנו טוב כמולו של פישקא... מי כפישקא? מעולם לא היה מ'חל לרוב טובה זו.

— וכך הוא המעשה בפישקא—פתח בעריל ואמר:

פעם אחת, כשהיינו מסיקים התנורים ביום חמישי בערב, נשתחננו אני וחברי על האצטבאות במרחין לנוח מעט מן העבודה הקשה, ועמנו היו שוכבים סרוהים עוד כמה יהודים בטלנים המתאכסנים כאן. עד שאנו שוכבים כך על משכבנו, איש כלי מקטרתו בפיו ומסיחים בנחת — הגיע לאזנינו קול אופני עגלה באה עד למרחין. לכאורה מה לנו ולה? אם באה—באה... לא עברה שעה קלה ונכנסו שלשה בני אדם בעלי כתפים וקומה וכלם כאחד אומרים: 'ערבא טבא, יהודים! היכן פישקא? הוציאו לנו את פישקא!...'—שמעתי ונתבהלתי. 'היכן פישקא?' 'ותנו פישקא!' שאלה וצויו בדבור אחד — לשון זו מה היא? וכרגע נמלכתי ואמרתי בלבי: 'מה הפחד הזה? פישקא הרי אינו נגב חלילה, ועניני משא ומתן עם אחרים גם כן אין לו. ואפילו אם בני אדם אלו חטפנים הם מה פישקא מתירא מפניהם? מומיו של פישקא הם לו, ברוך השם, כתרם בפני עבודה הצבא.'

— את פישקא אתם מבקשים? — מתחזק אני ואומר — אינו כאן בשעה זו. ואתם, אחי, אמרו נא לי, פישקא למה לכם? רצוני לידע זאת.

שעה קלה עמדו היהודים שותקים ואחר כך פתח אחד מהם ואמר:

— אם כך הוא רצונך, לא נכסה ממך הדבר. אין בדבר זה שום בושח חלילה, ממעשיהם של ישראל הוא. וכך הוא המעשה:

יאתה, הלא מכיר אתה את היתומה הסומית, יתומה סומית זו שהיא יושבת זה מכמה ימים אצל בית הכנסת סמוך לבית הקברות הישן ופושטת יר לנדבות, כשהיא מדברת שיר זה המיוחס לאחד מאותן הבריות החדשות בימינו. אותה היתומה הסומית נתאלמנה בשנה זו. לא שהתה והלכה ונתארסה לכתף אחד ונתחייבה להלבישו כדרך בעלי בתים, לפרנסו ולזונו ולסלק לו סכום כסף במזומנים, והיום היו החתן והכלה צריכים להכנס לחופה, הכל היה מתוקן לסעודה: וייש, חלות לחם, דגים, צלי קדרה וימק של זהב הבא בכשר עוף, כנהוג אצל בני ישראל. כל זה נקנה בדמים. משהוכן הכל: הכלה מלובשה ומקושטת ויעלת חן, ככת ישראל, הלכו אל החתן לקבל את פניו ולהוליכו לחופה—והנה אין החתן בכיתו!... המתינו שעה—ואינו בא. המתינו עוד שעה—ואיננו... כאלו נשאו הרוח, את התכשיט הזה. מה היה סופו

גם מהם, מהצעירים החדשים האלה, נודף ריח בטלנות, שאין אדם בעל טעם יכול לעמוד מפניו. הזקנים בעלי מליצה, פוסקי פסוקים, והצעירים האם טובים מהם? מה לי מליצות ופסוקים "הנכיים" או מליצות ופסוקים הלוקחים בהקפה מתוך ספרי אחרים ומאמרי מכתבי העתים? ומה רבה גאותן של הצעירים המתנפחות האלה! זה העם יודע תרועה להריע תמיד נצחון, לצלצל בכל שעה בצלצלי שמע ולהתפאר בכל רגע בקולי קולות. הוי, רוח גאותם וגאונם, לו ידעת עד כמה לא אוכל שאתו, עד כמה נבוה ונמאס הוא בעיני!

— שמואל הרואה — הוסיף גר בקול תוכחתו — כאשר החל רוח הקדש לפעמו, בשכבו בהיכל אדני אשר שם ארון אלהים, וישמע את קול אדני הרובר אליו, לא האמין כי זכה לרוח ממרום, וידמה פעמים כי עלי הכהן קורא לו, "וצעירינו" בקראו אליהם איזה סגן-שמש בבית-מדרש קטן, איזה שוער באחת המבואות המטונפות ימהרו להחליט תיכף כי רוח משמי-השמים הוא הרובר כם. וירמיהו הנביא אף הוא קרא בראשית דרכו: "הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי", בעוד אשר אצלנו עתה כל צעיר פטפטן, כל נער בעל דברים מרים קולו ככת: הנה ידעתי דבר, כי נער אנכי, צעיר אנכי, ורק בצעירים חכמה!

ועלי עלה הפעם הגורל להגן בפני גר על הצעירים בעלי המהלך החדש ולהוכיח לו כי גם עתה מפרוץ הוא על המדה, כאשר הפרוץ לפני שלש שנים ביחס הסופרים הוקנים.

וביותר התמרמר גר ביום שלפני "הבשורה", בדברי להבות אש קטרג או על ערת סופרינו הישנים והחדשים גם יחד. ביחוד העיר כל חמתו על האחרונים, "המתאירופיים" וחוסם אויב, חותם בית-מדרש ישן נושן, טבוע ברב דבריהם. חבילה רבה הביא בידו, חבילת מחברות מכתבי עתים מהזמן האחרון ויוציא מתוכם לפני מיני קוריוזים שונים, אשר הביאוני לחקק בקול גדול, והוא לא חרל להתמרמר ויקרא ברעדה:

— העת צחוק היא? למי אנחנו מלעיגים אם לא לנו בעצמנו? מכנף הארץ שמענו קולות: צבי לספרותנו! היא "כפורחת", היא עולה מעלה מעלה... רכוננו של עולם, זו תורה וזו עלייתה! הלא כבני כושיים אתם לי, בני ישראל, וספרותכם המהללה ספרות כושית היא, ספרות אומה פראית, חניפשי!.. תחתי ארגז תמיד בשמעי את קול עליצות סופרינו הצעירים המרבים לספר בעושר ספרותנו "היותר חדשה", איש ישמיע את תהלת חברו, וקרא זה אל זה: גאו ון אתה, כך יתפאר ישראל! אם נשפוט על פי צלצלי דבריהם אפשר לזכות באמת כי נתעשרה ספרותנו בשנים האחרונות עושר רב ומלאה היא ספרים גאוניים ממש כרמון. האין זה דומה לכת עניים מחורים על הפתחים, אשר קימו וקבלו עליהם להתכבד ולקרוא איש לרעהו בשם "גרף פלוני", "נסף אלמוני"? עד מתי, הנני שואל, רכוננו של עולם עד מתי נהיה כאיש מתעשר ואין כל? למה זה כל התרבות ואחיזת-העיניים?

נשכבה בבשתנו ונודה, לפחות, כי לזונו מאד, כי עמנו עם עני ורש ואין לו סופרים וספרות...

ועתה למחרת השיחה האחרונה, בראותי את פני גר בעל "הבשורה", עור טרם יפתח את פיו לדבר דבר, הכרתי תיכף כי עצביו ינחוו הפעם מעט מעצבם ומרגזם, ברגעים כאלה, יקרי-המציאות אצלו, עלול הוא להרבות להג והתולים ולהתהולל בילד.

ובאמרו אלי כי בשורה בפיו להרמת קרן ספרותנו, הבנתי כי הפעם רוח התולים עמו, וגם עלי נחה רוח זואת.

— אנא, קראתי מהרה, הוציאה את בשורתך אלי, וזו ירננו אתנו יחדו כל עצי-היער אשר לפנינו.

— נשב נא מראש, הלא כל הארץ לפנינו, נשב פה על מצע דשא רך. מה טוב ויפה עולמך, אדני!

גר התנפל לארץ וימשכני ככנף כנדי לשבת אצלו. אחרי כן פחה את פיו ויאמר:

— ידעתי, ידירי, ידעתי כי נפשך חשקה מאד לשמוע את בשורתך. דע לך כי אתמל אחרי שיחתנו הארוכה, גם בשובי הביתה רוחי לא יכלה זמן רב לשקוט ולהרגע, ועל משכבי בלילה הגיתי הרבה בספרותנו העלובה ומזלה הרע, וראה זה מצאתי: ראשית כל, נחויץ לגרש מגבלות ספרותנו את פליטי

— הרתיע נא ר' אלתר, לאחורך מעט. אָ-אָ, מויע אתה, ר' אלתר, יפה והנך מקור-ועה... תתבשם לך ותערב לך...!

פִּילִיטוֹן

לתקנת ספרותנו.

התבשר, ידירי, עוד לא אבדה תקותנו! מצאתי תחבולה טובה להרים קרן ספרותנו!

בדברים אלה פגשני מכירי גר באחד מערבי הקיץ הנחמדים בחורשה אשר על יד העיר הקטנה צו ע ר.

גר ברקאי הוא צעיר לימים בן עשרים ושתיים שנה, "משכיל לאומי" גמור בכל פרטיו, רוחו כרחפת המיד בעולם האצילות ונפשו כתרפקת על שפתנו וספרותנו, שאוהב הוא אותן אהבה רבה, אהבה שאינה תלויה בדבר וברוח היום. נוח הוא להתלהב ולהתפעל מאד, ודעותיו על טיבם וערכם של אנשים וענינים שונים אינן "כמסמרות נטועים" בקרבו, כי נקל לו להחליטן ולהמירן באחרות, שהן מתנגדות לפעמים להראשונות מן הקצה אל הקצה. אבל בכל עת יוצאים דבריו מלבו, ואינו יודע תהפוכות וערמומיות כל שהיא, אם היום הוא אומר לך כך ומחר אחרת, אל ההרהר אחריו שנהפך הוא בלשונו, כי אמנם דעתו נשתנתה בן לילה, ובכל חום רוחו שהוא מתנגד היום לדעת זו ויכל להגן עליה מחר בהתווקו בה, וכן להפך.

לפני שלש שנים התודעתה, לגר, כבואי לאחי הגדול היושב בצוער לנוח בכיתו בסוף הקיץ בירח ימים, ובכל נפשי נקשרתי אל הצעיר הנחמד הזה בעל נפש זכה וטהורה, אף אם כמעט תמיד התוכחנו והתנגדנו איש לדברי חברו. ביותר גדל ריב-הדברים בינינו על השאלות הנוגעות לספרות העברית, הוא היה אז דורש ברב התלהבות, כדרכו, בשבח "המהלך החדש" בספרותנו. בכל יום ויום היה מביא בידו ספר אחר מהספרים של גדולי הסופרים "הוקנים" וקראה לי באצבעו על "מעשי נערות" שונים בתוכן הדברים וסגנונם. לפעמים היה מתלוצץ על "הזקנים-הילדים" ושופך עליהם דברי בדיחות, אך על פי רוב היה מתמרמר וקורא מנהמת לב:

— כך וכך כותבים לא תינוקות של בית רבן, לא ילדים קטנים המתרגלים לפטפט בלשונם, כי אם יהודים בעלי זקן, בני "ארבעים לכונה", גם זקנים וישישים, ועוד בעלי-שמות מפורסמים אשר "יכהנו פאר" בהיכל הספרות ושמעם הולך מסוף העולם ועד סופו. הלא נורא הרבר! דעתי מטורפת עלי בחשבי בדבר הזה. הגידה נא לי, מי האיש מאומות-העולם שיאמין בדברינו אם נספר לו כזאת וכזאת?

— והסופרים החדשים — מוסיף גר לקרוא בהתלהבות — כותבים מה שכותבים בלשון פשוטה, לשון בני אדם, בלי פסוקים ושברי פסוקים, בלי אותן המליצות הזרות והנמאסות, המעוררות בקרבי גועל נפש ממש עד הקאה.

וכאשר הייתי מראה לו גם אני מוצדי על מקומות רבים במאמרי סופר זה או אחר מן "החדשים", שגם קורא כמוני אינו מבין מה הוא סח ומה פירושם של דבריו המשונים, היתה תשובת גר בקול חוצב להבות כדרכו:

— ומה בכך? הסופר הפיץ להביע את מחשבות לבו בדיוק, מבלי ללכת סחור סחור "בהקפות" כנהוג, ועליו בשעת הרחק לברוא כלים ומבטאים חדשים. אם אני אינני מבין איזה דבר, דהיינו שהוא בעצמו מבין היטב מה רצה להביע במלה או מבטא הזו לי, בעוד אשר "מעלה-הגרה" מכחנה "המליצות", אם תתפשהו בכנף שמלתו ותשאלהו: "ילמדני רבנו מה פירוש מליצה קשה זו?", ינמנם ולא ידע בעצמו לענות דבר ברור, כי הוא לא חשב דבר בשעת כתיבו אותה, ורק "שבלת שטפתהו".

וגר זה דבר בלשון אחרת על אדות "המהלך החדש" כבואי עתה שנית לצוער. בשיחתנו הראשונה בקיץ זה לא יכול להתאפק והרכה לחתות גחלים על ראש "הצעירים" הנקראים בעלי המהלך החדש.

— הם יכנו את הסופרים הוקנים — קרא גר בחומו הרב — בשם בטלנים ולדכריהם וקראו דברי בטלנות, והאדונים האלה בעצמם מה המה? הן

— ידעתי כל זאת, ידירי — הפסקתי את דבריו — גם ידעתי עוד שנים שלשה כאלה, אבל הגירה נא לי כמה כחך גדול למושכם על כרחם להיכל הספרות.

— על כרחם, אתה אוטור, חלילה! — קרא גר — עלינו רק להסיר את "השאור שבעיסה", את הסכה המעכבת, והם בעצמם ישוכו בכל חפץ לבם. ועתה הסכת ושמע הצעתי השניה: הבה ניסר עוד חברה חדשה בשם "בחורים בוחרים", חברי החברה הזאת צריכים להיות לאו דוקא בחורים, אך צעירים לימים מלאי כח עלומים, כלם מלומדי מלחמת הבחירות, עליהם לדעת היטב את תכסיסי המלחמה הקשה והמסוכסכה הזאת בכל פרטיהם, וכידם יהיו כל מיני קסמים הדרושים לנצחון גמור בענינים כאלה ובהגיע תור הבחירות באחת הערים, אשר שם ישמש ככתר הרבנות "מי שהיה סופר" מסוג הטובים, נמחר לשלוח שמה גרוד "בחורים בוחרים" והם ידעו מאד איך להשפיע ולפעול על אנשי המקום כי ישחירו את פני הרב הישן וידיחוהו משאתו, ועל מקומו יושבו את אחד הסופרים כביכול, המרעישים את העולם בספרותנו העתית ונחפזין להפטר מהם בשלום, וכבן שמים טובות נעשה לספרותנו ככת אחת: נשיב אליה סופר טוב, אשר עזבה זה כמה מפני רבנותו, ונרחיק כמנה סופר רע אשר כרקב היה לה, וככה יעשה בכל מקום אשר דבר בחירתו של הרב מגיע שם, והיה אם הרב הישן במקום ההוא "מי שהיה סופר", אז טוב מאד משני הצדדים, כאמור, ואם אין בו חטא זה ולא אחז בידו עט סופרים מעולם, אף אז יורה מכסאו, למען פגות מקום לסופר, הראוי להיות משלך מהיכל ספרותנו כנצר נתעב, האין זאת תחבולה נפלאה במינה?

— תחבולה יפה מאד באמת! קראתי ואשחק — הנה מרבים סופרינו בעת האחרונה להתנפל על המוסר של "הרבנות מטעם" ולספר בנגותו, ולפי הצעתך המחוכמה הלא יכול נוכל להפוך את הרע לטוב ולהוציא באמת יקר מוולל, היא, הרבנות הזאת, תשמש לנו לצנור טוב, אשר על ידו נוכל להעביר מ"היכל הספרות" חלאה רכה — אם פגע בכך מנוול זה וסופר הוא לחרפת ספרותנו, משכהו לרבנות וברך: ברוך שפטרנו! הנני מקבל עלי לפרסם את הצעתך ברבים, וידע כל העם את שם גר ברק אי יליר העיר הקטנה זו ער, שהפליא עצה "לתקנת ספרותנו".

ואת אשר נדרתי הריני מקיים עתה.

ברקצין.

סופרינו "העורים והפסחים" וכל בעלי-מומים למוניהם, אשר פרו וישרצו בה לרוב, אם עניה היא בסופרים טובים, אל יהא נא שמור לרעתה העושר בסופרים רעים וכבוערים, אשר ישימוהו ללעג ולקלם. אבל איך נגרשם אם אין בידנו סם כזה המסוגל להכחיד את השקצים הנמאסים אשר יקננו "היכל הספרות"? הבה נתחכמה להם וגמיתם — בנשיקה!

— בנשיקה?! — אמנם תחבולה מוזרה כועט, אבל באר נא את דבריך.

— הדבר פשוט מאד — אמר גר ועל שפתיו רחף שחוק קל — זה כמה שנים עיינינו הרואות בספרותנו את החיוון הור הזה: סופרים כמעט אין לנו ו"יובלים של סופרים" חוגגים אנו הרבה יותר מכל האומות. ספרותנו יכולה להביא ראייה למציאותה בדברים כאלה: "הנני חוגגת חגי-יובל, אות הוא שאני קימת", ומה אוהבים הם סופרי ישראל מיני חגים כאלה! באהבה זו עלינו להשתמש לתועלת ספרותנו ולתת לפליטי סופרינו שכר-על הפרישה. אינך מכין עוד, ובכך הט אונך ושמע את הצעתי: עלינו ליסר חברה חדשה בישראל, "חברת היובלים", שכמרתה תהיה לחוג את חגי-יובל של אלה הסופרים הגבורים הכובשים את יצרם ואינם כותבים מאמרים זמן קבוע, והנה, למשל, פלוגי הסופר מעורר גועל נפש ברובי מאמרו, שהוא הולך ומדפס בכל מכתבי-העתים העבריים, ואין לך מפלט ממנו בכל פגות שאתה פונה, תחת לצאת נגדו בכלי-יגנם של הסופרים, שלא יועילו כלל, הננו באים עליו במין נשק חדש, נשק "הנשיקה". "חברת היובלים" שולחת אליו אגרת, כתובה בכתב יפה ומתורדר ותחומה כחותמה של החברה, כדברים האלה: "סופר נכבד ומאד נעלה! ראה דבריך טובים ונכוחים, ממש "שפתים ישק", אבל עוד אין הרור ראוי לכך וחסר לו אותו החיך הדרוש לטעום את רב מתקם, ולכן עצתנו אמונה, הרל לך לערוך מאמרים, ואנחנו נרשום את הדבר זכרון בספר, והננו, כלנו החתומים מטה, מתחייבים כעבור שנה אחת ל"הפסקת עבודתך הספרותית", להוג ללכבודך ברב עם והדרת פאר "יובל של שנה", ואחרי שתי שנים לשתיקה — "יובל של שנתים", וכן הלאה, כל שנה ושנה יובל מיוחד, והיתה מנוחתך כבוד". התחבולה הזאת, לנכון, תעשה את פעולתה הרצויה, האף אין זאת?

גר בכלותו להבר הרים קול צחוק כילד, וגם אני צחקתי לשמע העצה המשונה הזאת, ואומר לו:

— אמנם הצעתך זו יפה, אבל איננה תחבולה ברובה, יען כי כל מיני הסופרים האלה, שאתה חפץ להפטר מהם "בכבוד גדול", כלם בטוחים בלבבם כי בהוסיפם לעבוד את "עבודתם הספרותית" אף אז יערכו "חובבי שפתנו וספרותנו" לכבודם חגי-יובל, ולכן לא יאבו בשום אופן לכבוש את נבואתם.

— אל נא תשכח — ענה גר — כי חגי-יובל בעד "עבודה" הם אחת לכה"ש שנה, והמהדרין מן המהדרין עושים אחת לעשר שנה, ופה נגדלה את שמם והיו ברכה בכל שנה ושנה, ואולם אף אני אינו מסתפק בתחבולה זו בלבד, כי המצאתי עוד תחבולה שניה יותר בדוקה ומנוסה, אשר עוד מעלה טובה יתרה לה, כי על ידה נוכל להביא ברכה לספרותנו לא רק בשלילה, כלו' בהסרת פגעים רעים מקרבה, כי אם גם בחיוב, בהשיבנו לגבולה איוו מסופרינו הטובים אשר שנו ופרשו, הלא ידעתי, ידירי, כי יש לנו סופרים אחדים מן המשוכחים, אשר עזבו את ספרותנו או, כאשר יאמרו מליצנו "השליכוה אחרי גופ" מיום בואם לשבת על כסא הרבנות, אם כלל גדול הוא "הרבנות מקברת את בעליה", נאמן היא הכלל הזה ביותר בנוגע לעבודתם הספרותית של רבנינו החדשים. הסופר בהבחרו לרב לישראל, מיד הוא "נוטל את הנוצה ומשליכה החוצה", כמוכן, אין דברי אמורים על הרבנים מטעם הישן, כלו' הדתיים, כי הם, להפך, מרכיבים בעת האחרונה להשתמש כתנא של סופרים, אולי יותר מן המדה, כונתי על הרבנים מטעם החדש.

— אולי חפץ אתה במשלים ודוגמאות — הוסיף גר — הנני להביא לפניך: פלוגי הסופר כתב מאמרים במכה"ע לא בטעם "בעלי המאמרים" הידועים, כי אם בכשרון ודעת ויהי למופת; והנה נתן בראשו כתר הרבנות בעיר הבירה העתיקה בארצנו והיה כלא היה סופר מעולם. אלמוני הסופר אף הוא כתב מאמרים יפים ככתבם וסגנונם ויתעתד להגדיל את עבודתו הספרותית ולהאדירה, וכשם אחיו הצעירים "הנכנסים להיכל הספרות" ענה ואמר בקול רם: "כן, יכולים אנו, מאמינים אנו ביכולתנו וכחננו", וגם אנו צריכים למהפכה — למהפכה ברוח" וכדומה; והנה עלה לגדולה ויהי רב בארץ, ותהי "מהפכה" ברוחו ותחת לה כ נ ס הלאה, י צ א מ"היכל הספרות".

עם איז הערויס פון דרוק
און צושיקט צו די אבאנענטען
"דער יוד" Nr. 30
אינהאלט:

(א) ליטעראטור און לעבען. יחזקאל וואַרטסמאַן.
(ב) די אספה כללית פֿון דער חברה יק"א.
(ג) פּאָליטישע איבערזיכט. י. ל.
(ד) בריעף פֿון ארץ-ישראל. דער אַלטער ציוניסט.
(ה) יודישע שטערט און שטעדטליך. אמת.
(ו) די יודישע וועלט.
(ז) אלגעמיינע וועלט-נייעס.
(ח) אַ נייע איכה. געדיכט.
(ט) מיין קינה'לע. א בילד. יהודה שטיינבערג.
(י) די ערוואַכונג. ערצעהלונג. דוד פּינסקי.
(יא) אין בויבעריק. פֿעלעטאַן. שלום-עליכם.
(יב) דער באַנק-בילעט פֿון אַ מיליאָן פֿונט.
צווייטעס פֿעלעטאַן. מאַרק טווען.
אבאנאמענטפרייז: אין עסטערייך-אונגארן: יעהרליך 12 קראָנען, האלב-
יעהרליך 6 קראָנען, פֿיערשעליעהרליך 3 קראָנען. אין רוסלאַנד: גאנציעהרליך
5 רובל, האלביעהרליך 3 רובל, פֿיערשעליעהרליך 1.50. אין דייטשלאַנד:
יעהרליך 10 מאַרק, ארץ ישראל: 12 מאַרק, אנדערע לענדער 15 מאַרק, פֿרנק,
אמעריקא און ענגלאנד 10 שילינג.
Издательство Аxiасafъ, Варшава.

דער טריוו נ"י רוסלאנד:
 גאנץ-יאָהרליך — 5 רובל.
 האלב-יאָהרליך — 3 רובל.
 פֿירטעל-יאָהרליך 1.50 רובל.
 פֿון קען אויך אויסצאהלען אין
 3 ראַטען:
 ביים אבאנירען — 2 רובל
 דען 1טען אפריל — 2 " "
 דען 1טען אויגוסט — 1 " "
 ענדערען די אדרעסע קאסט
 20 קאס.

דער יוד

צייטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

— פֿערלאַג: חֶבֶרֶת „אַחיאַסאָף“ . —

אבאנאמענטס טריוו יאָהרליך:
 אָסטרייך-אונגארן — 12 קראַנען.
 האַלב-יאָהרליך — 6 " "
 פֿירטעל-יאָהרליך — 3 " "
 רייט-לאַנד — 10 מאַרק.
 ארץ ישראל — 12 פֿראַנק.
 אנדערע לענדער — 15 " "
 אַמעריקא, ענגלאַנד — 10 שילינג.
 טריוו פֿון סודעות (אנצייגען):
 פֿיר יעדע קלוינע שורה פעטיט
 20 העלער, 25 פֿעניג, 10 קאס.
 Erscheint Donnerstag.

צו אונזערע געהערטע אבאנענטען!

מיר ערלויבען אונז צו דערמאנען אז מיט דער נוי 30 ענדיגט זיך דאָס אבאנאמענט פֿיר די וועלכע האָבען איינגעצאָהלט ביז יעצט נור די ערשטע 2 ראַטען, און מיר בעטען גלייך צוצושיקען **די דריטע ראַטע** — 1 רובל. **און** אויך אונזערע אבאנענטען וועלכע האָבען אויסגעשריעבען דאָס בלאַט פֿון 1 אפריל ביז ענדע יאָהר און האָבען איינגעצאָהלט די ערשטע ראַטע 2 רובל האָבען יעצט צוצושיקען די אנדערע 2 רובל. און מיט דער נוי 26 האָט זיך געענדיגט דאָס אבאנאמענט פֿיר די עניניגע וועלכע האָבען אבאנירט די צייטונג נור אויף אַ האַלב יאָהר פֿון 1 יאנוואַר, אָדער אויף איין 1/4 יאָהר פֿון 1 אפריל, און מיר בעטען יעדען זעהר אזוי נישט זיין גלייך, אונגעזאַמט, אריינצושיקען דאָס געלד פֿיר די ווייטערע צייט, כדי מיר זאָלען קאָנען ווייטער שיקען די בלעטער כּסדר.

אונזערע אבאנענטען אויף דער **„וועלטגעשיכטע“** זענען מיר מודיע אז דער צווייטער באַנד דרוקט זיך יעצט און וועט אין ניכען צושיקט ווערען.

דער אינהאלט וועט זיין פאלגענדער:

<p>דריטע אַבטהיילונג.
 גריכישע געשיכטע.
 9) די עלטעסטע צייטען.
 10) די מיליטערישע מלוכה שפּאַרטא און די דעמאָקראַטישע אַטהען.
 11) די מלחמות מיט פּערסיען.
 12) די בליטהע צייט אטהענס.
 13) דער פעלעפּאנעווישער קריען.
 14) די איבערמאכט שפּאַרטאס.
 15) טהעבענס גרויסקייט און אטהענס וויעדערמאַל אויפֿלעבען.</p> | <p>ערשטע אַבטהיילונג.
 יודישע געשיכטע.
 1) פֿון דעם איינוואַנדערן פֿון די יודען קיין כּנען ביז צום ערשטען יודישען מלך.
 2) די פֿעראַייניגטע יודישע מלוכה, פֿון שאול ביז רחבעם.
 3) די יודישע וועלטליכע קילטורא.
 4) פֿון צערפֿאַלען פֿון דער יודישער מלוכה ביז איהר פֿאַלען.
 5) די יודישע נייסטיגע קולטורא ביז צום ערשטען הרבן.
 6) די יודען אין בבל און זייער אומקעהרען זיך צוריק קיין ארץ ישראל.
 7) די יודען אונטער פּערסישער הערשאַפֿט.
 צווייטע אַבטהיילונג.
 8) די פּערסישע מלוכה.</p> |
|---|---|

און מיר בעטען די אבאנענטען וועלכע האָבען אריינגעשיקט אויף דער וועלטגעשיכטע נור 50 קאָפּ. פֿיר וועלכע זיי האָבען גע- קריגען דעם ערשטען באַנד, זיי זאָלען נישט צושיקען דאָס איבריגע צו 1 רובל (אָדער צו 1.50 מיט פֿאַרמאָג).
אונזערע נייע אבאנענטען פֿון 1 יולי, קענען אויך בעקומען 4 בענדער „וועלטגעשיכטע“ פֿיר 1 רובל מיט פֿאַרמאָג 1.50 רובל.

צו דער נומער 30 האָבען מיר בייגעלענט פֿיר אונזערע אבאנענטען דאָס זעכסטע בילד „יאָהין זאלען מיר געהן?“ (רומענישע אויסוואַנדערער). דיעזעס בילד האָבען מיר געלאָזט ספעציעל פֿערפֿערטיגען פֿיר אונזער בלאַט ביי דעם בעוואוסטען מאַלער ה' אָקטאָב, און אויך די ווייטערע בילדער וועלען מיר זיך בעמיהען ווי אַם שענסטען אַרויסצוגעבען.
אין גאַנצען בעקומען אונזערע היינטיגע-יאָהריגע אבאנענטען 12 בילדער פֿון יודישען לעבען אומזיסט.

דער אבאנאמענטס-פֿרייז פֿון „יוד“:
 יעהרליך 5 רובל; האַלב-יעהרליך 3 רובל; פֿיערטייל-יעהרליך 1.50 רובל.

אדרעסע פֿיר רוסלאַנד: Verlag „Axiacaft“, Warszawa. | Verlag „Achiasaf“, Warschau. (מינדליך: טוואַרדא 6).
 פֿיר אויסלאַנד: Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrudy 16.

די אַדמיניסטראַציע „דער יוד“.

יצא לאור על הוצאות בית מסחרי הספרים החדשים:

אבני זכרון

יכול המשה אלפים שלש מאות ועשרים העתקות אבני המצבות אשר כשרה הקברות בעיר פראנקפורט א. מ. מין, משנה ה"א ל"ב עד שנת תר"ה. עם מביא גדול מאת הרב ד"ר מ. הורוויץ והערות החוקרים פרופ. רר. דוד קויפמאן וד. אהרן פריימאן (בשפת אשכנז). כראש הס' שתי תמונות המצירות את שרה הקברות הישן בפפא"מ מחירו באוסטריא ובאשכנז חפשי M. 8,50 ובארצות אחרות M. 9,30 חפשי

[הספר היקר הזה מלבד גורל כמותו 832 עמודים, הגהו אוצר בלום, ויארז אור בתולדות הרבנים, אלפי, פרנסי ומנהיגי עדת פפא"מ הישנה בערך שש מאות שנה: אכן פנה ויסור מוסד לחקרי חוקרי קדמוניות עם ישראל].

דורות הראשונים

ספר רבני הימים לבני ישראל מאת יצחק אייזיק הלוי, חלק שני (ח"א טרם נרסס) מן סוף ימי המשנה עד אחר התמימת התלמוד 630 עמודים

מחירו באוסטריא ובאשכנז חפשי M. 9.— ובארצות אחרות חפשי M. 10.—

דורות הראשונים

כנ"ל ח"ג, מן תמימת התלמוד עד סוף ימי הגאונים. מחירו באוסטריא ובאשכנז חפשי 6 50 ובארצות אחרות חפשי M. 7 —

תולדות משפחת שור

רברי ימיהם ומפעלם הספרותיות מראשית המאה השלישית לאיל הנכחי עד ימינו אלה, מאת חיים דובערוש פריערבערג. מחירו חפשי M. 1.—

התוספתא

לפי סדר המשניות ומסכת חולין, מעורכת ומסודרת עם פירוש הגיון אריה מאת הרב דר. אהרן שווארץ. מחירו חפשי M. 2,70

המחיר ישלם מראש. — על הקונה מומל' לכתוב כתבתי באר היטב. הספרים האלה וכל מיני ספרים חדשים גם ישנים בכל ענפי ומקצועות הספרות העברית והאשכנזית יש להשיג אצלי בכל עת. כקוני הספרים הנני שולח רשימותי חנם וחפשי

J. KAUFFMANN, BUCHHANDLUNG,

Frankfurt a. M., (Deutschland), Börnestrassc 41.

ס פ ר

משלי קדמונים

מלקט ומבאָר ע"י

יצחק יעקב ווייסבערג.

נעוץ תר"ם.

בספר הזה יבואו כל המשלים והפתגמים המפורים בשני התלמודים ובכל הדרשים ובספרא וספרי ומכלתא ופסקתא ואדר"ג וכו' אותם שנאמרו בלשון "אמרי אנש" או "משל הרויט", "מתל"א", "אמרי ברייתא", "במערבא אמרי", "תמן אמרין" וכדומה; כדם ערויט ומסדרים עפ"י א"ב ומסמנין בסמניות ומ"מ כדום; הספר הזה נרסס בתכלית הדרור בסדר יפה ובאותיות גרולות ומנוקדות למען ירוץ כל קורא בו. ולבעבור היותו שוה לכל נפש כא באורו כצרו (כתבנית ח"א עה"ת) בשפ"ע קלה ופשומה ומובנת בכל כראוי לספר העם; ובשולי הדפים יבא מ"ש ל"ע ו"ה השגותם כפי הכריות אותם שיש להם ערך השווי והרמיון להם שלים שבגורף הספר; ואח"כ — לוח הציונים" לשמות התנאים והאמוראים שהשתמשו בדבריהם במשלי-עם; והיינו ראמרי אנש" וכו' שבאו בספר הזה; ונוסף ע"י הערות נהוצות להמשלים הנכוחות למבין; ואחריו, השקפה כללית" עד לרשומותיהם תלמודיות שהיו לעיני המחבר במעשה חבורו זה; גם נראה אל הספר הזה בסופו, "אוצר המלים" הבאות בספר זה כגן חתומות: עברית, אשכנזית ורוסמית.

מחיר הספר א' ר"ב עם פ"ם, ולמו"ם תעשה הנח, נמצא להמכר ביר המהכר: I. B. Вейсбергъ Кіевъ Млринско Благовѣщскаяс 47. Издательство „Ахיאсафа“, Варшава. אחיאסף.

Открыта полугодовая подписка

съ 1 іюля по 31 декабря 1901 г.

на еженедѣльную газету

„БУДУЩНОСТЬ“.

„Будущность“ независимый органъ русскихъ евреевъ, стремящійся къ культурному возрожденію и подъему самосознанія еврейской массы. Девизъ ея — народность и просвѣщеніе.

Программа „Будущности“: I. Статьи по бытовымъ вопросамъ о юридич., экономич. и культурномъ бытѣ евреевъ. II. Еврейская лѣтопись: А. Въ Россіи: 1) Правительственный распоряженія. Дѣйствія губернскихъ властей; городскихъ и сословныхъ учреждений. 2) Сенатскія разъясненія законовъ о евреяхъ (въ соответствующихъ случаяхъ съ изложеніемъ исторіи даннаго вопроса). 3) Обзоръ текущихъ событій еврейской жизни. 4) Письма корреспондентовъ „Будущности“. 5) Обзоръ периодической печати о евреяхъ. В. За границей. Иностранное обозрѣніе. Палестинская хроника. III. Научный отдѣлъ. Статьи по исторіи евреевъ и еврейской литературы, по іудейской этикѣ и религіозной философіи. — Новости еврейской археологіи и друг. отраслей науки о евреяхъ. IV. Литературный отдѣлъ. Повѣсти и рассказы изъ еврейской жизни. Стихотворенія. Художественныя замѣтки. Еврейское народное творчество (легенды, сказки, пѣсни). Критика и рецензія новыхъ книгъ. Фельетоны.

„Будущность“ выходитъ еженедѣльно въ размѣрѣ 2½ лист. Ежегод. сборникъ выходитъ въ октябрѣ, въ объемѣ не менѣе 20 печ. лист.

Подписная Цѣна:

На 1 годъ (съ приложеніемъ ежегоднаго Сборника) — 7 руб., на ½ года — 4 руб., на 3 мѣсяца — 2 руб. Ежегодное приложеніе предназначается только для годовыхъ подписчиковъ.

Новые подписчики съ 1 іюля, желающіе получить Сборникъ за 1901 г. платятъ 4 р. 50 к.

Присылающіе въ Главную Контору 5 р. получаютъ кромѣ того Сборникъ „Будущности“ т. I за 1900 г.

Оставшіеся въ небольшомъ количествѣ комплекты „Будущности“ за 1900-ый годъ (№№ 1 — 52) продаются въ Конторѣ редакціи по 5 р. (съ перес. 5 руб. 50 к.), для новыхъ подписчиковъ съ перес. 4 р. 50 к.

Въ Конторѣ Редакціи имѣется въ продажѣ Научно-Литерат. сборникъ „Будущности“ за 1900 г.

(Большой томъ въ 408 стр. текста).

Содержаніе:

I. Религія и политика въ исторіи древнихъ евреевъ Д-ра Л. С. Наценельсона. — II. Кумяры. Сказка въ стихахъ. С. Г. Фруга. — III. Ошибка. Рассказъ М. Д. Рывкина. — IV. Изъ практики примѣненія правилъ 3 мая 1882 г. М. И. Мыша. — V. „Записка“ Державина, какъ общественно-историческій памятникъ. Ю. И. Гессена. — VI. Стансы. X. Б. Зингера. — VII. Врѣи талмуда. Н. А. Переферновича. — VIII. Дивочка прѣвхала. Рассказъ Мих. Брянскаго. — IX. Наши предки на Литвѣ. Историческій очеркъ М. Н. Крейнина. — X. Панская забава. Бѣда. Стихотв. А. Ф. Панова. — XI. Евреи въ Польшѣ и Бѣлорусіи въ XVI и XVII ст. По даннымъ изъ раввинскихъ респонсовъ С. М. Лишица. — XII. Птицы перелетныя. Сказка для еврейскъ дѣтей. Бенъ-Ами. — XIII. Изъ прошлаго и настоящаго евреевъ въ Азіи. Барона Н. Н. фонъ-дербъ-Ховена. — XIV. Осенние дѣвѣты. Стихотв. С. Г. Фруга. — XV. Старыя и новыя свѣдѣнія о евреяхъ въ Абиссиніи. И. Ю. Марнона. — XVI. Безъ радости. Рассказъ Менделе Мохеръ-Сфоримъ. (С. Абрамовича). Пер. съ евр. XVII. Евреи въ Южной Африкѣ. Изъ записокъ эмигранта. I. — XVIII. М. Оппенгеймъ, національный еврейскій художникъ. М. С. Юффе. — XIX. Среди чужихъ. Романъ. Макса Волоа. (Пер. съ нѣмецкаго). — XX. С. Д. Лудцаго. С. М. Станиславскаго. — XXI. Литературно-критическія замѣтки (Беллетристическіе сборники „Еврейскіе силуэты“ и „Въ духотѣ“). О. О. Грузенберга — XXII. Еврейская литература за послѣдній годъ. Ян. Б. Наценельсона. XXIII. Объявленія.

Цѣна 1 р. 75 к., съ перес. 2 руб.

Адресъ редакціи и главной конторы:

С. Петербургъ, Пушкинская 7.

Редакторъ-издатель: Д-ръ С. О. Грузенбергъ.